Revidering av SFS åsiktsprogram

Proposition 3

Dnr: 033-03/2526

Följebrev

Bakgrund

Åsiktsprogrammet ska enligt stadgarna revideras vart tredje år. Med anledning av det nära förekommande riksdagsvalet och behovet av att hålla organisationens ståndpunkter konsekventa inför valrörelsen och efterkommande regeringsförhandling så har styrelsen valt att lägga fram ett förslag som fokuserar på att föra in nya ståndpunkter samt att öka läsbarheten av dokumentet.

Revideringsförslagen har föregåtts av en utredning gjort av en arbetsgrupp inom styrelsen, som genom kontakt med kansliet och kommittéerna identifierat förändringsbehov. Samtliga förslag presenterades för medlemskårerna under vårens medlemsmöte och de förslag som saknade ett påtagligt stöd har inte förts in i dokumentet.

För att ge en enkel överblick av ändringarna har samtliga förslag till ny text markerats i grönt. I övrigt består det föreslagna åsiktsprogrammet av tidigare antagen text.

Föreslagna ändringar

Sammanfattande punktlistor

En punktlista som sammanfattar avsnittets innehåll har införts ovanför brödtexten i samtliga avsnitt där styrelsen gjort bedömningen att en sådan vore fördelaktig för att göra dokumentet mer lättöverskådligt.

Examensordningen

Examensordningen återfinns i Högskoleförordningen och utgör en betydande del av regeringens förmåga att utöva politisk styrning av högre utbildning men har tidigare bara berörts som en del av debatten om lärosätenas institutionella autonomi. Styrelsen föreslår att införa en formulering i avsnitt 2.5, första stycket som särskilt lyfter fram examensordningen som något som behöver reformeras.

De fyra aspekterna av studenters akademiska frihet

Under verksamhetsåret 24/25 lanserade SFS konceptet om de fyra aspekterna av studenters akademiska frihet. Friheten att välja utbildning, att ställa kritiska frågor, att utöva inflytande över sin utbildning och att organisera sig. Dessa ändringar har gjorts i avsnitt 2.5, andra stycket, avsnitt 3., sjätte stycket, avsnitt 3.5, fjärde stycket och avsnitt 3.6, tredje stycket för att lyfta fram dessa friheter ytterligare.

Höjda ersättningsbelopp inom nuvarande tak

Sverige som kunskapsnation behöver kunna erbjuda studenterna en tillräckligt högkvalitativ utbildning och rätt förutsättningar vilket kräver mer resurser per student. Dessa åsikter har förtydligats under avsnitt 2.6 Resurstilldelning.

Totalförsvar

Alla som bor i Sverige omfattas av totalförsvaret, således även studenter. I och med rådande världsläge är det viktigt att tydliggöra hur SFS ser på studenternas roll i totalförsvaret. Dessa åsikter har införts under det egna avsnittet 2.10 Studenters roll i totalförsvaret.

Europauniversitetsallianser

Utvecklingen av europauniversitetsallianserna går snabbt framåt och SFS behöver fastställa en generell åsikt för att kunna vara med och forma den fortsatta utvecklingen. Dessa åsikter har införts under det egna avsnittet 3.11 Europauniversitetsallianser.

Förslag till beslut

Styrelsen föreslår fullmäktige besluta

(#2-5) **att** anta propositionen i sin helhet.

Fulltext med förslag

SFS åsiktsprogram

Antaget vid fullmäktige 2023
Med ändringar antagna vid fullmäktige 2025

Innehåll

Följebrev **2**
Bakgrund 2
Föreslagna ändringar 2
Sammanfattande punktlistor 2
Examensordningen 2
De fyra aspekterna av studenters akademiska frihet 2
Höjda ersättningsbelopp inom nuvarande tak 3
Totalförsvar 3
Europauniversitetsallianser 3
Förslag till beslut **4**
Fulltext med förslag **6**
1. Inledning **9**
1.1 Utgångspunkt för SFS påverkansarbete 9
1.2 SFS syn på kunskapssamhället 10
2. Akademins ansvar och förutsättningar **10**
2.1 Akademisk frihet 11
2.2 Akademins särart och avgränsning 12
2.3 Akademins roll och uppdrag 13
2.4 Mångfald och normer i akademin 13
Normkritiskt förhållningssätt 14
Fördelning av forskningsmedel och jämställdhetsintegrering 15
2.5 Styrning av akademins omfattning och utbud 15
Dimensionering av högre utbildning 16
Utbildningsutbud och placering 17
Uppdragsutbildning 18
2.6 Resurstilldelning 18
Samverkan med det omgivande samhället 20
2.7 Akademins roll för en hållbar utveckling 20
Lärosätets uppdrag 21
Lärosätenas egen miljö- och klimatpåverkan 22
2.8 Arbetsmiljö och psykisk ohälsa 23
2.9 Internationalisering 23
2.10 Studenters roll i totalförsvaret 24
3. En högkvalitativ utbildning **25**
3.1 Lärosätenas styrning av utbildning 26
Dimensionering och utbud 26
Forskningsanknytning 27
Massive Open Online Courses 28
3.2 Förutsättningar att inleda högre utbildning 28
Breddad rekrytering och breddat deltagande 28
Utbildning tillgänglig för alla 29
3.4 Tillträde och urval 30
Tillträde till utbildning på grundnivå och avancerad nivå 30

Tillträde till utbildning på forskarnivå....31
Urval till utbildning på grundnivå och avancerad nivå....32
3.5 Studentens lärande i centrum....33
Examination och disputation....34
Tid för återhämtning....35
3.6 Kvalitetssäkring....35
Hinder för studenter att delta i kvalitetsarbetet....36
3.7 Lärandemiljöer....37
Social och organisatorisk arbetsmiljö....37
3.8 Förutsättningar för studenthälsovård....38
3.9 Hållbar utveckling i utbildning och forskning....39
3.10 Artificiell intelligens i högre utbildning....40
3.11 Europauniversitetsallianser....40
4. Förutsättningar för studier....41
4.1 Att studera med funktionsnedsättning....41
4.2 Psykosocial hälsa....43
Återhämtning....43
4.3 Studentens ekonomi....43
Sociala trygghetssystem....43
Studiemedelssystem....44
Kostnader kopplade till studier....45
4.4 Studentbostaden....46
Utgångspunkter....46
De offentliga institutionernas ansvar för studentbostadssituationen....47
Beaktning av studentbostadsfrågor i utbildningsdimensionering....49

Dokumentet revideras var tredje år.

1. Inledning

Det här är Sveriges förenade studentkårers (SFS) åsiktsprogram. Åsiktsprogrammet är SFS ideologiska plattform och redogör för SFS idé om kunskapssamhället samt vilka principer som bör genomsyra högre utbildning.

I allt politiskt påverkansarbete som SFS bedriver kan och ska vägledning hämtas ur åsiktsprogrammet. Åsiktsprogrammet syftar inte till att redovisa reformförslag eller konkreta politiska lösningar för SFS att driva. Istället ska alla ställningstaganden som görs i politiska frågor och alla politiska fokus som organisationen väljer göras med en analys och genom en retorik som överensstämmer med de principer som här uttrycks.

Med student avses i denna text den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå eller forskarnivå. Utbildningsplats används som synonym för den officiella beteckningen studieplats för att beskriva hur många studenter som kan antas till en utbildning.

1.1 Utgångspunkt för SFS påverkansarbete

SFS syfte är att genom påverkansarbete företräda och tillvarata medlemskårernas och studenternas intresse. Det demokratiska samhället är en förutsättning för gott studentinflytande och för studenters trygghet. Framgång i fria och allmänna val ger tillgång till demokratins institutioner och utfall ska respekteras. De demokratiska principerna ska värnas.

SFS som organisation bygger på grundläggande demokratiska principer och värnar därmed om ett inkluderande förhållningssätt med respekt för jämställdhet, jämlikhet, mångfald och alla människors lika värde. Uppdraget utgår från medlemmarna och organisationen är uppbyggd för att reflektera de medlemmar vi har.

Både i åsiktsbildning och åsiktsutövning är SFS oberoende. Det är en transparent organisation där utomstående kan få insyn och förståelse om oss. På samma sätt ska SFS ha förståelse för andra. Organisationen bedriver påverkansarbete mot externa parter för att främja studenters och studentkårers intressen, samt samarbetar enbart med organisationer som delar SFS värderingar, men bedriver påverkansarbete mot alla. Som del av påverkansarbetet arbetar SFS gentemot regeringen oavsett dess sammansättning.

1.2 SFS syn på kunskapssamhället

Idén om kunskapssamhället bygger på att den självständiga och demokratiska akademin har en central roll för samhällsutvecklingen och den gemensamma välfärden. Akademins betydelse och särställning legitimeras genom hög kvalitet, bred folklig förankring och en hög grad av studentinflytande och kollegialt medbestämmande.

Kunskapssamhället genomsyras av en övertygelse och insikt om att den högre utbildningen kommer både allmänheten och individen till nytta. Allas lika möjlighet till högre utbildning är ett fundament i hur högskolan styrs och verkar, och det är en självklarhet att utbildningen är avgiftsfri för alla.

Det finns också ett heltäckande trygghetssystem som, förenat med anständiga sociala och ekonomiska villkor i övrigt, ger goda förutsättningar för studenter att bedriva högre studier. Kunskapssamhället är en global angelägenhet och sträcker sig över nationsgränser. Akademisk frihet, integritet och utrymme för kritisk dialog är grundförutsättningar för hög kvalitet inom utbildning och forskning.

2. Akademins ansvar och förutsättningar

(#stycke-1)

- Akademin som allmänintresse
- Legitimitet och samhällsförtroende
- Demokratisk och representativ styrning
- Externa perspektiv och kollegialitet
- Styrsystemens transparens och rättvisa

Akademins unika roll i samhället gör den till ett allmänintresse. Den högre utbildningen, forskningen och akademins samverkan med omgivande samhälle påverkar människor oavsett om de själva verkar inom akademin eller inte. Genom politiken kan allmänheten påverka hur de strukturella förutsättningarna och styrningen av akademin ser ut. Det är också genom politik som allmänheten formulerar sina förväntningar på och behov av akademin.

För att allmänheten ska uppfatta akademin som legitim är antagning i likvärdig konkurrens på alla nivåer, transparens, rättssäkerhet, genomgående folklig och demokratisk representativitet, tillgänglighet samt hög kvalitet i utbildning och forskning avgörande. För att leva upp till de förväntningarna måste akademin ha en relation till politiken som präglas av ömsesidig tillit och förtroende. Akademin måste även internt styras enligt demokratiska principer. Det är inte minst angeläget att det finns en bred representation av studenter, akademisk personal och annan personal i styrelser och övriga beslutande och beredande organ.

Lärosäten ska ha möjlighet att ta in externa representanter i beslutande organ för att främja mångfacetterade perspektiv på verksamheten. De externa representanterna får dock aldrig vara den största gruppen. För att akademin ska verka ändamålsenligt på alla nivåer måste det interna ledarskapet, och det välförankrade kollegiala beslutsfattandet på vilket detta baseras, innefatta ett omfattande, starkt och oberoende studentinflytande. Den interna styrningen av lärosätena utgörs till stor del av fyra fundamentala system: resursfördelnings-, kvalitets-, anställnings- och ledningssystemen. Dessa ska sträva efter att vara transparenta, lättförståeliga, rättvisa, flexibla, nationellt kompatibla och kvalitetsfrämjande.

2.1 Akademisk frihet

(#stycke-1)

- Definition av akademisk frihet och ansvar
- Balansen mellan frihet, politik och marknad
- Statens och lärosätenas ansvarstagande
- Förutsättningar för finansiering och oberoende
- Främjande av akademisk frihet globalt

Akademisk frihet innebär att studenter och akademisk personal ska ha möjlighet till fritt kunskapssökande inom akademin. Akademiskt ansvar innebär att lärosäten och akademisk personal ska följa lag, förordning, regelverk och kollegialt fattade beslut samt har ett ansvar gentemot de som deltar och investerar i akademin – samhället och främst studenterna. Akademisk frihet ska alltid eftersträvas men i ständig balans med akademiskt ansvar.

Det finns en naturlig konflikt mellan akademins frihet och akademins ansvar som utmynnar i efterfrågan och behovet av insyn och inflytande mellan akademins intressenter. För att akademin ska kunna ta sitt ansvar är dock akademins frihet en grundläggande förutsättning. Således är det viktigt utifrån ett långsiktigt perspektiv att vare sig politiken eller marknaden inkräktar på den akademiska friheten. Det är också av vikt att akademin förstår samhällets och studenternas förväntningar och behov men att det är akademin i sig som styr sin verksamhet så att de eventuellt uppfylls. Det är både statens och lärosätenas ansvar att säkerställa akademisk frihet för studenter och akademisk personal. Lärosätena har ett särskilt ansvar för forskarstuderandes akademiska frihet.

För att stödja akademins frihet och ansvarstagande krävs största möjliga långsiktighet, tydlighet, förutsägbarhet och tillit från politiken samt fullgod finansiering av akademins verksamhet. SFS står för att slopa vinstkravet från de statliga hyresvärdar som högskolor hyr sina lokaler ifrån för att säkra utbildningens fokus. Vidare måste politiken ha ett realistiskt och lösningsorienterat förhållningssätt gentemot akademins verksamhet och uppdrag. Det omgivande samhället ska samverka med akademin och studenterna men dess särintressen får aldrig stå över akademins uppdrag. Den akademiska friheten måste säkerställas för att akademin inte ska reduceras till

endast ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Under stark akademisk frihet i balans med akademiskt ansvar kommer akademin bidra till och stimulera samhällets och individernas utveckling. Den akademiska friheten är inte endast väsentlig för studenter i Sverige, utan även i andra delar av världen där den är under aktivt hot. För att säkerställa akademisk frihet anser SFS att Sverige bör verka för att stärka den akademiska friheten globalt.

2.2 Akademins särart och avgränsning

(#stycke-1)

- Den akademiska utbildningens särart
- Avgränsning mot icke-akademiska utbildningar
- Kvalitetskrav och utbildningsformens placering
- Valfrihet mellan olika utbildningsformer
- Forskarutbildningens akademiska status

En akademisk utbildning särskiljer sig från andra eftergymnasiala utbildningar genom att den ger kunskaper, färdigheter eller förmågor som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och beprövad erfarenhet, och som utvecklas i en nära relation med forskning. En akademisk utbildning har också alltid en bildande funktion utöver den utbildande, och inbegriper alltid generiska kunskaper utöver de ämnesspecifika. Akademin är unik eftersom den ger samhället en långsiktig och fri kunskapsförsörjning.

En utbildning kan vara icke-akademisk av två skäl: för att den inte är avsedd att vara det, eller för att den inte genomförs på ett sätt som gör den akademisk. Till de utbildningar som inte är avsedda att vara akademiska hör basår och andra förberedande utbildningar som ger särskild behörighet. De är placerade vid lärosäten eftersom de utbildningarna gynnas av att arrangeras i samma miljö som högre utbildning. Dessa utbildningar bör inte räknas in i utbildningsbudgeten men gärna bedrivas i samverkan med den akademiska utbildningen.

Om en utbildning inte genomförs på ett sätt som gör att den har akademiska kvaliteter, ska den antingen förändras eller lyftas ur akademin. Lärosätena och staten ska noga avväga om en utbildning har ett akademiskt värde eller om den bör bedrivas inom en annan utbildningsform, till exempel yrkeshögskolan eller folkbildningen. På samma sätt bör utbildningar inom andra utbildningsformer, vars användbarhet skulle öka om de tillfördes akademiska kvaliteter, flyttas till akademin.

Inom samma ämnesområde kan det finnas både akademiska och icke-akademiska utbildningar. Det är positivt att individer kan välja olika typer av utbildningsformer inom ett visst ämnesområde. På så sätt förtydligas att olika typer av utbildningar, akademiska likväl som icke-akademiska, kan vara användbara för olika individer vilket följer av att användbarheten utgår från individens behov.

Forskarutbildningen är den högsta nivån av akademisk utbildning. Principerna som styr utbildning på forskarnivå är på många sätt liknande de som styr utbildning på grundnivå och avancerad nivå, men fokus för forskarutbildningen är alltid att utbilda forskarstuderande till att bli självständiga forskare. För att en forskarutbildning ska kunna betraktas som akademisk måste den individuella forskarstuderandes akademiska frihet värnas lika starkt som för övriga forskare inom akademin.

2.3 Akademins roll och uppdrag

(#stycke-1)

- Kunskapsspridning och problemlösning
- Akademin som samhällelig knutpunkt
- Individens utveckling och självständighet
- Prioritering av långsiktigt samhällsuppdrag

Akademins kärnverksamhet är att skapa, förädla och sprida kunskap. För kunskapssamhällets utveckling spelar därför akademin en helt avgörande roll. Genom akademins förmedlande av kunskap kan lösningar skapas på hur gemensamma problem bäst hanteras. De stora utmaningar som samhället står inför kan varken politiken, marknaden, civilsamhället eller vetenskapssamhället lösa på egen hand. Akademin har därför en viktig roll att fylla som knutpunkt mellan de olika verksamheterna på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Den högre utbildningens primära syfte är att ge människor möjlighet att utvecklas till självständiga individer som har förmåga att kritiskt granska, förstå och förhålla sig till sin omgivning. Akademin ska också ge individen möjlighet till personlig utveckling. På så vis ger utbildningen individen en större makt att styra över sitt eget liv och förverkliga sig själv.

Viljan att tillgodose arbetsmarknadens kortsiktiga behov får aldrig stå över akademins uppdrag att främja allmänheten och individens utveckling i stort. Den kunskapsutveckling som individer genomgår inom akademin är helt avgörande för människors professionella utveckling och yrkesliv.

2.4 Mångfald och normer i akademin

(#stycke-1)

- Människors lika värde och möjligheter
- Akademins tillgänglighet och folkliga förankring
- Strategier mot diskriminerande maktstrukturer
- Akademins ställningstagande för mänskliga rättigheter

Människors lika värde och möjligheter att påverka är centrala för akademin. Det innebär att mångfald bland studenter, akademisk och annan personal är eftersträvansvärt då det medför fler perspektiv till forskning och utbildning vilket bidrar till en samhällsutveckling för alla. Det är viktigt att akademin

tillgängliggörs för samhället och individ. För akademins folkliga förankring och förtroende är det viktigt att dess rekrytering resulterar i att samhällets befolkningssammansättning återspeglas.

De normer som styr vem som känner sig välkommen inom akademin måste kontinuerligt granskas och ifrågasättas. Det måste finnas strategier för att bekämpa exkluderande strukturer inom hela akademin. Det är viktigt med ett kritiskt förhållningssätt för att se strukturer och orättvisor. Med bakgrund av den kunskap som finns kring maktstrukturer inom akademin ska inte ojämställdhet och strukturell diskriminering accepteras. Det är viktigt att akademin tar ställning för jämlikhet, mänskliga rättigheter samt mot rasism, fascism och våldsbejakande extremism. Akademin ska präglas av normkritik och sträva efter att vara ett föredöme för andra verksamheter på lika villkors-området.

Normkritiskt förhållningssätt

(#stycke-2)

- Heterogen lärarkår och breddad kunskapsproduktion
- Meritering av pedagogisk skicklighet
- Strategier mot könsstereotyper
- Vikten av normkritisk pedagogik

Akademin ska präglas av normkritik och sträva efter att vara ett föredöme för andra verksamheter på lika villkors-området. En mer heterogen lärarkår som i större grad speglar samhället skulle bidra till en breddad kunskaps- och forskningsproduktion. För att åstadkomma en helt öppen och jämställd högskola bör fler åtgärder vidtas. För en bred akademi är det viktigt att motverka att arbetsuppgifter och vetenskapsområden anses vara kopplade till ett visst kön. Ett normkritiskt förhållningssätt är en av vägarna för att bredda akademin, i undervisning såväl som forskning.

SFS anser att lärarkåren på lärosätena ska spegla samhällets sammansättning. Därför ska samtliga lärosäten aktivt motarbeta en snedrekryterad lärarkår genom att vara normkritisk vid varje tjänstetillsättning för att åstadkomma mångfald och motverka en diskriminerande struktur. Det ska ske parallellt med ett långsiktigt arbete med fokus på pedagogisk meritering. Akademin har inte meriterat pedagogisk skicklighet i samma utsträckning som vetenskaplig skicklighet. SFS anser att pedagogisk skicklighet ska ses som likvärdig med vetenskaplig kompetens vid lärartillsättningar. En föråldrad könsstereotypisk syn på undervisning och administration blir en kvinnofälla som leder till minskade karriärmöjligheter. För att motverka att vissa arbetsuppgifter vanligen utförs av ett visst kön, måste akademins verksamheter ges samma status.

Historiskt har högre utbildning och forskning bedrivits utifrån den manliga könsnormen och även utifrån vithetsnormen samt normer kring klass, ålder och sexualitet. Det har bidragit till att pedagogiska metoder och forskningen kring

utbildning har anpassats till privilegierade grupper i samhället. En normkritisk pedagogik ger studenten en bred förståelse för kunskapsområdet, synliggör normer inom den egna disciplinen och skapar utrymme för reflektion kring normer i lärandet. Genom ett kritiskt förhållningssätt kan forskningens resultat tillgängliggöras för fler och bidra till samhällsförändring. SFS anser att all pedagogik inom högre utbildning ska vara normkritisk. För att möjliggöra en normkritisk pedagogisk grund inom högre utbildning ska normkritiska perspektiv ingå i den högskolepedagogiska utbildningen för undervisande personal och doktorander för att det ska kunna genomsyra all undervisning på grund- och avancerad nivå.

Fördelning av forskningsmedel och jämställdhetsintegrering

(#stycke-3)

- Bredd i fördelning av forskningsmedel
- Inkludering av underrepresenterade grupper
- Anonymiserad bedömning av ansökningar
- Genomgående jämställdhetsintegrering

SFS anser att forskningsmedel ska fördelas så att det främjar hela bredden av forskarkåren i varje vetenskapsområde. På så sätt ökar möjligheten att fler från underrepresenterade grupper söker en karriär inom vetenskapsområdet och därigenom driver forskningen vidare med ett breddat perspektiv. Då kan också verksamheten ta till vara en mångfald av erfarenheter som i längden skapar bättre forskning och utbildning. Om olika typer av erfarenheter värderas av akademin finns det också fler incitament för individer som lämnar akademin för annat arbetsliv att komma tillbaka och bidra med nya perspektiv. Ett steg är ansökningsprocessen där SFS anser att forskningsmedel i högre utsträckning bör beredas anonymt för att ansökningar ska bedömas mer likvärdigt.

Akademin i sin helhet måste jämställdhetsintegreras för att bli mer inkluderande, det är en viktig pusselbit för att skapa en mer jämlik och jämställd högskola. Jämställdhet är enligt SFS ett perspektiv som ska genomsyra alla beslut, alltifrån de val lärosäten gör till beslut av den enskilde läraren om undervisningens upplägg. För att högskolan ska spegla samhället krävs det reflektion över olika besluts konsekvenser för olika grupper. Bara genom medvetenhet om jämställdhet kan lärprocessen och forskningen spegla olika synsätt som leder till en utveckling av hela samhället.

2.5 Styrning av akademins omfattning och utbud

(#stycke-1)

- Principer för statlig styrning
- Studenters efterfrågan som styrfaktor
- Dimensionering utifrån kvalificerade sökande
- Nationell överblick och geografisk spridning
- Studentinflytande i uppdragsutbildning

(#stycke-2) Staten kan styra den högre utbildningen genom direkta beslut, genom utformning av regler och andra system, och genom ekonomi. SFS anser att staten ska finansiera högre utbildning så att den kan komma alla till del på lika villkor. Staten ska kunna ställa krav på utbildningen och styra utbildningens omfattning och utbud på en övergripande, nationell nivå. Styrningen ska göras öppet, i dialog med departement och lärosäten och med uttalade syften. Studentinflytandet måste ges insyn i alla forum där lärosäten styrs, till exempel myndighetsdialoger. Politisk styrning av högre utbildning bör även begränsas genom att separera examensordningen från högskoleförordningen.

(#stycke-3) Det är viktigt att styrning av utbildningens omfattning och utbud sker genom regelverk och ekonomiska ramar med god förutsägbarhet för lärosäten och studenter. Styrningen måste vara långsiktig så att lärosätena har goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet. SFS anser att studenternas efterfrågan och frihet att välja sin utbildning ska vara den viktigaste faktorn när omfattningen av svensk högre utbildning styrs. Det gäller både styrningen av den totala omfattningen av den högre utbildningen och omfattningen av enskilda utbildningar. Det är statens ansvar att möjliggöra för lärosätena att kunna anpassa sitt utbildningsutbud efter studenternas efterfrågan. Staten måste undersöka hur stor efterfrågan på högre utbildning är, och ta hänsyn till hur dagens utbildningsutbud påverkar efterfrågan. Lärosätena måste i sin tur ta hänsyn till efterfrågan när de startar utbildningar och dimensionerar dem.

Dimensionering av högre utbildning

(#stycke-4)

- Dimensionering baserad på efterfrågan underställt kvalitetskrav
- Flexibel resurstilldelning oberoende av utbildningars kostnadsvariationer
- Skydd av strategiska och mindre utbildningsområden mot ren marknadsstyrning
- Attraktivitetshöjande åtgärder framför politisk styrning av platsantal

Kunskapssamhället förutsätter en hög andel akademiskt utbildade människor. Akademins storlek måste styras utifrån behovet av ett brett utbildningsutbud och möjligheten att bedriva forskning på ett stort antal områden. Det är viktigt att människor inte fråntas rätten till högre utbildning på grund av för få utbildningsplatser.

SFS anser att antalet utbildningsplatser inom högre utbildning ska styras så att alla sökande som är kvalificerade kan få plats att studera på grundnivå och avancerad nivå. Det innebär att det totala antalet utbildningsplatser för alla utbildningar ska motsvara antalet kvalificerade sökande, såvida utbildningarna håller hög kvalitet. Alla ska således kunna få en utbildningsplats, men inte garanterat på förstahandsvalet. Antalet utbildningsplatser på forskarnivå ska anpassas efter såväl akademins behov som samhällets behov.

För att kunna nå önskad målsättning krävs en långsiktig planering på både nationell nivå och på lärosätesnivå, som lever upp till den höga grad av frihet som SFS anser att akademin måste ha. Det krävs en flexibilitet i anslagen till högre utbildning eftersom utbildningsplatser inom olika utbildningar kostar olika mycket. Det totala antalet utbildningsplatser ska inte bli färre bara för att fler studenter väljer en utbildning som kostar mer. SFS anser att absoluta kvantitativa mål, som att ett visst antal utbildningsplatser ska finnas, eller proportionerliga mål, som att en viss andel av befolkningen ska studera, inte ska vara styrande för utbudet av högre utbildning. Istället bör utbildningsanslaget kontinuerligt justeras för att möta den totala efterfrågan från de som söker sig till högre utbildning.

Att dimensionera samtliga utbildningar direkt utifrån deras motsvarande söktryck är en god styrningsprincip men kan vara problematiskt för att starta nya utbildningar eller upprätthålla mindre utbildningar. SFS anser därmed att upprätthålla mindre utbildningar, särskilt sådana kopplade till en viss bransch eller forskningsområde, kan vara värdefullt även om det inte alltid finns proportionellt söktryck från studenterna. Att starta nya utbildningar utifrån samhällets eller vetenskapens utveckling kan även vara viktigt. Dock ska utbildningar inte expandera eller ibland ens ges om det inte finnas ett tillräckligt intresse eller om kvaliteten blir bristande. För att expandera en utbildning eller utbildningsform ter det sig därmed bättre att först öka antalet sökande för att sedan möjliggöra en expansion istället för det omvända att utöka antalet platser.

Vidare menar SFS att statens och samhällets behov naturligt möts av studenternas efterfrågan i de allra flesta fall. I de fall detta inte gäller bör åtgärder i första hand riktas till att öka attraktiviteten av utbildningen eller dess tillhörande yrken för att på så sätt öka antalet sökande och återställa balansen. Detta istället för att exempelvis sänka antalet utbildningsplatser på en utbildning för att sedan öka dem på en annan, på ett sätt som inte är proportionellt mot utbildningarnas motsvarande söktryck.

Utbildningsutbud och placering

(#stycke-5)

- Myndighetsansvar för nationell överblick och forskardatabaser
- Begränsning av statlig styrning till prövning av examensrätter
- Inkludering av studiesociala och strukturella faktorer vid prövning
- Strategisk geografisk spridning för nationell kompetensförsörjning

Utbudet inom högre utbildning innefattar vilka olika typer av utbildningar och vilka ämnesområden den högre utbildningen ska delas in i. Det är viktigt med en god överblick över det nationella utbildningsutbudet för att kunna bedöma behovet av ett nytt utbildningsområde.

Universitet och högskolor ska vara placerade på ett strategiskt sätt geografiskt och vara spridda över hela landet, något som är helt nödvändigt för att göra

studier och forskning till ett reellt alternativ för alla och säkra kompetensförsörjning i hela landet. SFS anser att en myndighet ska ha i uppdrag att skapa system för överblick över utbildningsutbudet. Lärosäten ska kunna använda överblicken för att ta hänsyn till sitt nationella sammanhang när de dimensionerar sina utbildningar. SFS anser även att det ska finnas en nationell databas för de kurser som anordnas inom ramen för forskarutbildningen vid lärosätena.

Statens styrning av lärosätenas utbud ska enbart ske genom utökade prövningar av examensrätter. Prövningen ska inte bara utgå från akademiska faktorer, utan även bedömningar av utbildningens strukturella och studiesociala förutsättningar. Det innebär till exempel att den akademiska miljöns kompetens och resurser, samhällets kompetensbehov, tillgång till obligatoriska praktikplatser, och studentens studiemiljö ska tas hänsyn till för att få examinering över hela landet. Inom och mellan lärosäten ska det finnas en stor bredd vad gäller den forskning och utbildning som bedrivs.

SFS anser att en myndighet ska ha i uppdrag att skapa system för överblick över utbildningsutbudet. Lärosäten ska kunna använda överblicken för att ta hänsyn till sitt nationella sammanhang när de dimensionerar sina utbildningar. SFS anser även att det ska finnas en nationell databas för de kurser som anordnas inom ramen för forskarutbildningen vid lärosätena.

Uppdragsutbildning

(#stycke-6)

- Studentkårernas rätt till deltagande i avtalsberedning och beslutsfattande
- Ekonomisk ersättning för studiebevakning inom lärosätets kvalitetssäkring
- Säkerställande av insyn i utbildningens inriktning och omfattning
- Skydd av ordinarie utbildning mot negativ påverkan från uppdrag

Uppdragsutbildning utgör en betydelsefull del av lärosätenas uppdrag att samverka med det omgivande samhället och bidrar till kompetensutveckling med hög kvalitet. Studentkårerna har rätt att utöva inflytande över beslut som gäller uppdragsutbildning, vilket framgår av 1 kap. 4 a § Högskolelagen. Studentkårerna ska därför ges möjlighet att delta i beredning och beslut av de avtal som lärosätet sluter med beställare av uppdragsutbildning.

I de fall studentkårer åtar sig ett studiebevakningsuppdrag kopplat till deltagare på uppdragsutbildning ska studentkåren ersättas som en del av studentkårens arbete inom ramen för lärosätets kvalitetssäkringsuppdrag. Studentkåren ska alltid ges möjlighet att representera deltagare som deltar i samundervisning.

Studentkårens rätt till insyn i inriktningen och omfattningen av uppdragsutbildningen vid lärosätet ska säkerställas. Uppdragsutbildningen ska aldrig ha en negativ påverkan på den ordinarie utbildningen.

2.6 Resurstilldelning

(#stycke-1)

- Finansieringsprinciper för kvalitet
- Deltagandebaserad resurstilldelning
- Förhindrande av anslagsurholkning
- Återinvestering av hyresvinster
- Finansiering av nya uppdrag

(#stycke-2) Resurstilldelningen handlar om hur utbildningarna finansieras och hur mycket resurser olika utbildningar ska få men också om hur staten ger lärosäten pengar och hur lärosäten använder dem. Såväl utbildning som forskning kräver stora resurser. Det råder en stor resursbrist inom den högre utbildningen och sedan 90-talet har ersättningen per student minskat med en tredjedel. Eventuella resurstillskott måste prioritera en ökad finansiering per student och en ökad kvalitet, snarare än en ytterligare utbyggnad av den högre utbildningen.

För att akademin ska ha rätt förutsättningar att axla sin roll i kunskapssamhället krävs det att såväl utbildning som forskning finansieras på sådant sätt att den akademiska friheten och utbildningens kvalitet inte äventyras. Enligt SFS merparten av den forskning som bedrivs på lärosäten finansieras av allmänheten genom icke-konkurrensutsatta offentliga medel.

SFS anser att resurstilldelningssystemet ska vara utformat enligt principen att ersättningen för utbildningen motsvarar utbildningens kostnadskrav för att den ska hålla hög kvalitet. SFS ställer sig bakom en resurstilldelning som i hög utsträckning är deltagandebaserad snarare än prestationsbaserad. På så vis drabbas inte lärosätet och studentgruppen som helhet inom en utbildning om vissa studenter inte skulle bli godkända på utbildningen, och lärosätets ersättning för utbildningen överensstämmer bättre med den faktiska kostnaden för att utbilda en student. Det skulle också minska ekonomiska incitament till överintag. Ett prestationsbaserat system riskerar att över tid minska de krav som ställs på studenterna inom utbildningens examination vilket i sin tur riskerar leda till mindre stöd för studenterna eftersom förväntningarna på dem är lägre. Detta leder i sin tur till en sänkt utbildningskvalitet som riskerar att ytterligare sänka de krav som ställs vilket leder till en ond spiral.

Befintliga utbildningar ska inte bli lidande av förändringar i resurstilldelningssystemet och av denna anledning kan övergångsregler vid förändring i resurstilldelningssystem behövas. Utbildning som sker i samarbete med externa aktörer får inte leda till urholkning av utbildningsmedel. När det gäller forskarutbildning ska lärosäten avsätta så mycket medel att forskarstuderandes utbildningsmiljö och utbildning är säkrad så länge studierna pågår. För forskarutbildningens finansiering är det centralt att lärosätena har resurser att dimensionera utbildningen. Lärosätena ska inte vara beroende av

extern finansiering för att upprätthålla en nödvändig omfattning på forskarutbildningen.

Högre utbildning är beroende av ekonomisk långsiktighet för att kunna sätta utbildningskvalitet i centrum. Urholkning av anslagen måste förhindras. Det får därför inte finnas några krav på produktivitetsökning och pris- och löneomräkningen måste motsvara den faktiska kostnadsökningen. För att ytterligare motverka urholkningen av resurser till högre utbildning bör statliga bolag och myndigheter vars främsta syfte är att tillhandahålla varor och tjänster till lärosäten primärt göra det som en service för att underlätta lärosätenas verksamhet. Detta innebär att de inte ska få göra oskäliga överskott på de varor och tjänster som tillhandahålls. SFS står därav för att slopa vinstkravet från de statliga hyresvärdar som högskolor hyr sina lokaler ifrån. Vinsten från statliga hyresvärdar som hyr ut till akademin ska återinvesteras i högskolesektorn. Dessutom måste en finansieringsprincip som innebär att staten inte kan ge lärosäten nya uppdrag utan att öka resurstilldelningen omfatta all verksamhet vid lärosätena. På så vis kan nya uppdrag ges till lärosätena utan att deras ekonomiska planering äventyras.

Samverkan med det omgivande samhället

(#stycke-3)

- Kvalitet genom anknytning
- Innovation och spridning
- Öppen tillgång till offentlig forskning
- Privat finansiering

En ömsesidig anknytning mellan högre utbildning och forskning är en nödvändighet för att hålla hög kvalitet i både utbildning och forskning. Genom samverkan med det omgivande samhället skapas innovationer och kunskapsspridning som bidrar till utvecklingen av kunskapssamhället. Såväl det omgivande samhället som akademin drar nytta av den kunskapsspridning som sker genom samverkan inom ramarna för utbildning och forskning.

Eftersom en stor del av forskningen finansieras med hjälp av offentliga medel är det viktigt att både resultat och data finns tillgängliga för allmänheten. Resultatet av all offentligt finansierad forskning måste därför tillgängliggöras genom öppna arkiv. För att stimulera tillkomsten av innovationer och främja samverkan är det även betydelsefullt att privata medel kan fördelas till forskning.

2.7 Akademins roll för en hållbar utveckling

(#stycke-1)

- Hållbarhet som integrerad del i all verksamhet
- Akademin som föredöme och kunskapskälla
- Globalt ansvar och internationell samverkan
- Systematiskt lärosätesöverskridande arbete

- Självständighet för effektiv omställning

Med hållbar utveckling avses en utveckling som tillförsäkrar hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd samt rättvisa utan att det sker på bekostnad av kommande generationer. Högre utbildning, forskning och samverkan mellan akademin och det omgivande samhället är helt avgörande frågor för den hållbara utvecklingen.

Alla aspekter av hållbarhet är centrala för samhället. Staten har ett särskilt ansvar att på nationell nivå ställa tydliga krav på hållbarhetsaspekter inom akademin, i synnerhet med anledning av den hastiga klimatförändringen och dess stora negativa påverkan på samhället. Lärosätena har en stor del i omställningen, både vad gäller att själva minska sin egen negativa miljö- och klimatpåverkan och att bidra med relevant kunskap till andra samhällssektorer. Det är av stor vikt att styrnings- och finansieringsmodeller för akademin därtill möjliggör för lärosätena att, som bärare av vetenskaplig och konstnärlig forskning, föregå med gott exempel.

För att lärosätena bäst ska kunna bidra till hållbar utveckling krävs att de i hög grad är självständiga samhällsaktörer. Samtidigt har politik, näringsliv och samhälle stora och berättigade förväntningar på att forskning och högre utbildning ska bidra till ett hållbart samhälle. Politisk styrning av resurser till lärosätena relaterat till centrala samhällsutmaningar ska därför främja lärosätenas frihet att, enskilt eller tillsammans, utveckla genomtänkta förhållningssätt och strategiska perspektiv på hållbarhet inom utbildning, forskning och samverkan, snarare än begränsa dem. Akademin har ansvar att sprida och nyttiggöra kunskap om hållbar utveckling och att bidra med saklighet i samhällsdebatten. Omställningen till hållbar utveckling kan inte enbart diskuteras i ett nationellt perspektiv utan måste ses som en global angelägenhet. För att angripa de globala utmaningar som hållbar utveckling omfattar är det nödvändigt att samverka utanför de nationella gränserna.

Akademin spelar en avgörande roll i att generera ny kunskap om hållbarhet genom forskning. Hållbarhet kan ingå i alla ämnesområden oavsett vetenskaplig disciplin. SFS anser att det ska finnas lärosätesöverskridande arbete för hållbar utveckling. Detta ska ske systematiskt, tydligt och vara lättillgängligt för studenter likväl som för övriga inom akademin. Vidare ska det inom akademin finnas stöd för studenter och akademisk personals förmåga att bidra till nya näringar och identifiera möjligheter samt att skapa resurser för att tillvarata dessa möjligheter. Det är väsentligt att hållbarhetsfrågor inom akademin behandlas i en internationell kontext och att mobilitet inte begränsas. Detta kräver ett gemensamt ansvarstagande i den internationalisering som sker.

Vetenskap och forskningsanknuten utbildning av högsta kvalitet är en förutsättning för omställning till ett hållbart samhälle. SFS anser att det krävs långlivade, stabila och resilienta institutioner och strukturer för att förverkliga den omställningen. Akademin och i synnerhet studenterna är en bärande aktör. Mobilitet bland studenter, forskare och lärare mellan olika lärosäten och länder

innebär bland annat möjligheter att utveckla gemensamma strategier för att möta de globala utmaningarna.

Lärosätets uppdrag

(#stycke-2)

- Lärosätets roll som mötesplats för samverkan och ömsesidigt lärande
- Ägandeskap och integration av hållbarhet i ledningsstrukturer
- Ansvar för nationella mål samt systematisk uppföljning av arbetet
- Finansiering av hållbarhetsarbetet genom ordinarie budget och särskild redovisning

Lärosätena har en central plats i att agera samverkanspartner men även mötesplats. Det är av stor vikt att den forskning som skapas presenteras och åskådliggörs. Den verksamhet som sker på eller i anslutning till lärosätena spelar en central och viktig roll för det ömsesidiga lärandet. En del av samverkan handlar om att skapa beröringspunkter och här är näringsliv, myndigheter relevanta aktörer i civilsamhället och övriga centrala medaktörer. För att påverka både individ och samhälle är nyttiggörandet av den utbildning och forskning som finns vid lärosätena en grundsten.

Det är viktigt att det finns mål och ambitioner även för varje lärosätes arbete med hållbar utveckling, både gällande lärosätets bidrag till det övriga samhällets omställning och gällande lärosätets egen omställning. Lärosätet ska ta fullt ägandeskap över arbetet. Organisationen kan vara olika beroende på exempelvis lärosätets storlek och inriktning. Det är viktigt att det finns en uttalad plan för arbetet, att hållbar utveckling integreras i befintliga processer och att den kopplas till tydliga lednings- och organisationsstrukturer.

Lärosäten ska identifiera risker, utmaningar och möjligheter när målen sätts, men också relatera till de nationella mål som Sverige åtagit sig. Lärosäten ska främja en hållbar utveckling och ligga i framkant i arbetet för att nå de nationella målen, oavsett om lärosätet är en myndighet eller ej. Uppföljning av detta arbete ska både ske av lärosätet självt och av tillsynsmyndigheter. Vidare har lärosätena ytterligare ansvar i att vara andra samhällsaktörer behjälpliga.

Hållbarhetsarbetet ska vara en del av den ordinarie verksamheten och varje lärosäte ska därför allokera resurser för att finansiera detsamma. Utöver detta anser SFS att det finns anledning att varje lärosäte ska redogöra för sitt arbete och sina satsningar inom hållbarhet i en särskild ordning.

Lärosätenas egen miljö- och klimatpåverkan

(#stycke-3)

- Ansvar att agera förebild genom vetenskapligt förankrat arbete
- Studentinflytande i miljöanalys och beslutsprocesser
- Omvärdering av flygresor och fokus på kapitalförvaltning
- Ambitiösa mål bortom klimatneutralitet med digitala lösningar

Lärosätena är stora organisationer och har därför betydande påverkan på miljön och klimatet, både i sin närmiljö och på global nivå. Som bärare av vetenskapligt förankrad kunskap om miljön och klimatet är det viktigt att universiteten agerar förebild och även i handling tar ansvar för sin miljö- och klimatpåverkan. SFS anser att lärosätena ska identifiera vad inom deras organisation som orsakar störst miljö- och klimatpåverkan samt vilka hållbarhetssatsningar som gör störst nytta. Studentrepresentanter ska vara involverade i identifierings- och beslutsprocesserna. Koldioxidutsläpp och kapitalförvaltning är två aspekter som SFS anser är centrala för alla lärosäten.

De statliga universiteten och högskolorna är de myndigheter som står för störst koldioxidutsläpp från flygresor. Inom akademin såväl som andra samhällssektorer som kräver flygresor behöver resandets roll i verksamheten därför omvärderas. Även andra delar av lärosätenas verksamhet står för betydande negativ miljöpåverkan. SFS anser att varje lärosäte ska identifiera vad inom deras organisation som har betydande negativ miljöpåverkan och sträva efter att minimera denna.

Svenska lärosäten ska ha mer ambitiösa mål än att de själva ska bli klimatneutrala. En förutsättning för det är att lärosätena har tillräckliga strukturella förutsättningar och resurser för att detta arbete ska fungera samt att åtgärder ska implementeras och följas upp. Sverige och däribland de svenska lärosätena har goda möjligheter att hjälpa hela världens omställning, vilket också innebär möjligheter för studenter att verka i en internationell kontext. Internationalisering kan genom resor medföra ökade utsläpp. Lärosätena har ett ansvar för att använda digital kommunikation och effektiva transporter för att minimera utsläppen.

2.8 Arbetsmiljö och psykisk ohälsa

(#stycke-1)

- Utredning av studenters hälsosituation
- Förebyggande av psykisk ohälsa
- Myndighetssamverkan kring arbetsmiljötillsyn
- Stöd till systematiskt arbetsmiljöarbete

Det är av stor vikt att lärosätena undersöker och arbetar med orsakerna bakom studenters psykiska ohälsa för att kunna åtgärda och förebygga dem. För att kunna förebygga psykisk ohälsa anser SFS att staten och dess myndigheter ska tillse att lärosätena utreder, utvärderar och för statistik över studenternas hälsosituation och orsakerna till studenternas psykiska ohälsa. För en god psykisk hälsa krävs en trygg och säker arbetsmiljö.

Flera myndigheter bedriver tillsyn av hur lärosäten uppfyller kraven som ställs på arbetsmiljö och studenters situation på lärosätet. När flera myndigheter är involverade är det viktigt med samverkan som innebär förankring inom och mellan myndigheterna oavsett vilken myndighet som är huvudansvarig för

tillsynen. Myndigheterna bör bistå med utbildning eller med annan metod stödja samt bidra till att följa upp lärosätenas systematiska arbetsmiljöarbete så att det sker effektivt och nära studenten. SFS menar att myndigheterna ska utveckla detta arbete tillsammans genom samverkan och att ansvaret vilar lika tungt på alla myndigheter som ansvarar för studenternas arbetsmiljö.

2.9 Internationalisering

(#stycke-1)

- Främjande av internationell mobilitet
- Utveckling av interkulturell kompetens
- Betydelsen av internationella kontakter
- Förutsättningar för kvarstannande i Sverige
- Rättssäkra processer för uppehållstillstånd

Akademins roll i kunskapssamhället gör att den i mycket hög grad agerar i en globaliserad kontext. Såväl studenter som forskande och undervisande personal måste ges möjlighet och uppmuntras till utbyten och internationell samverkan. Det är därför viktigt att nationella regelverk utvecklas för att främja mobilitet för studenter, akademisk personal och annan personal.

Det är även viktigt att studenter såväl som forskande och undervisande personal ges möjlighet att utveckla sin interkulturella kompetens, för att därigenom möjliggöra effektiv och lämplig kommunikation med andra kulturer. Internationalisering avser inte enbart att vara fysiskt verksam i ett annat land utan även att exempelvis knyta internationella kontakter som student eller akademisk personal.

Det måste även finnas förutsättningar för internationella studenter på alla utbildningsnivåer inom akademin att stanna kvar i Sverige efter avslutade studier eftersom det är nödvändigt för samhällets utveckling och kompetensförsörjning. Processer för uppehållstillstånd både före, under och efter studier ska fungera sömlöst och rättssäkert. Uppehållstillstånd får inte vara den begränsande faktorn för att kunna studera vid ett svenskt lärosäte eller åta sig ett förtroendeuppdrag inom det breda studentlivet.

(#stycke-1) 2.10 Studenters roll i totalförsvaret

- Akademins betydelse för demokratins försvar
- Kontinuitet i utbildning och forskning vid kris
- Slutförande av studier som huvudprincip
- Ändamålsenligt nyttjande av specialistkunskap
- Rätt till återgång och bibehållen trygghet

(#stycke-2) Det demokratiska samhället utgör fundamentet för akademins verksamhet och en oberoende akademi är i sin tur en hörnsten i ett robust försvar av demokratin. I händelse av höjd beredskap eller krig är bibehållandet av högre utbildning och forskning avgörande för samhällets funktionalitet.

(#stycke-3) Denna kontinuitet är en förutsättning för den gemensamma välfärden, både under och efter en kris. Eftersom akademin tillhandahåller samhällets långsiktiga och fria kunskapsförsörjning är dess verksamhet att betrakta som ett väsentligt allmänintresse även under krigsförhållanden.

(#stycke-4) SFS anser att huvudprincipen vid höjd beredskap ska vara att studenter tillåts slutföra sina påbörjade studier. Detta för att trygga framtida kompetensförsörjning och samhällets förmåga att hantera komplexa utmaningar, på både kort och lång sikt. Studenters bidrag till totalförsvaret bör i första hand ske genom deras kunskapsutveckling, och anspråk på deras kompetens bör ske i andra hand, främst efter avslutad examen. Totalförsvaret måste organiseras så att akademisk kompetens nyttjas ändamålsenligt för både individen och samhällets behov av specialistkunskap.

(#stycke-5) För studenter som tjänstgör inom totalförsvaret ska rätten till återgång till studier säkerställas genom tydliga regelverk och stödåtgärder som kompenserar för eventuella studieuppehåll. Staten och lärosätena bär ett gemensamt ansvar för att tjänstgöringen inte äventyrar studentens möjlighet att fullfölja sin utbildning. Detta ansvar innefattar även att studentens ekonomiska och studiesociala trygghet inte påverkas negativt av tjänstgöringen.

3. En högkvalitativ utbildning

(#stycke-1)

- Syfte och användbarhet
- Mål för utbildningen
- Mål för forskarutbildning
- Utbildningens värde
- Samverkan och arbetslivsanknytning

Syftet med högre utbildning är att den ska vara användbar för studenten. De utbildningar som ges måste utgå från individens samlade behov av kunskap och intellektuell utveckling i arbetslivet och samhällslivet. En användbar utbildning ger studenten förutsättningar för att möta ett samhälle i förändring samt tränar ämnesspecifika kunskaper, generella förmågor och ett kritiskt förhållningssätt till omvärlden. För forskarutbildningen innebär användbarhet att den forskarstuderande ska bli en oberoende forskare med förmåga att förvalta, utvidga och förmedla kunskapsomfång inom vetenskapsområdet till gagn för såväl individ som samhälle.

Värdet av en utbildning ligger i utbildningens användbarhet för individen. En utmärkande egenskap med högre utbildning är att studenter rustas att förstå och analysera sin egen livssituation och det samhälle de verkar i. För att det ska vara möjligt måste studenter lära sig att reflektera kring den inhämtade kunskapen och själva lärprocessen. Olika utbildningar har olika förutsättningar att tillgodose det och det är viktigt att skapa en balans. Vissa utbildningar svarar

i större utsträckning mot välkända behov på arbetsmarknaden medan andra istället skapar förutsättningar att skapa nya sysselsättningar.

(#stycke-2) Inom den högre utbildningen samverkar studenter och akademisk personal med varandra i undervisning och forskning. Studenter spelar en viktig roll inom lärosätet och kan bidra till både utbildning, forskning och lärosätets samverkan med det omgivande samhället. Detta kräver rätt förutsättningar i form av skickliga och engagerade lärare och en ledning som uppmärksammar studenterna som en tillgång. Att värna studenternas rätt att ställa kritiska frågor och bli tagna på allvar är en viktig förutsättning för det akademiska samtalet.

Studenter ska få återkommande inslag av arbetslivsanknytning under studietiden. Det ska finnas samarbeten mellan lärosäte, studenter och arbetsliv för att säkerställa studenternas möjligheter till en framtid där de får använda de kompetenser som förvärvats under deras studietid. Det är dock viktigt att lärosätet tillhandahåller information avseende vilka övergripande arbetsmöjligheter det finns för studenten för att motverka särintressen från parter inom arbetslivet.

3.1 Lärosätenas styrning av utbildning

(#stycke-1)

- Studenternas efterfrågan styr utbudet
- Lärosätets självständighet i beslutsfattande
- Studentinflytande och samverkan
- Pedagogisk meritering och kompetensutveckling
- Garanti för forskningsanknytning vid expansion

Lärosätena ska erbjuda den utbildning på grundnivå och avancerad nivå som studenterna efterfrågar så länge utbildningen uppnår kriterierna för högre utbildning. Lärosätena ansvarar över att sina utbildningar är akademiskt relevanta och håller hög kvalitet. Utveckling och omprövning av utbildningsutbudet ska ske löpande och med god förankring för att skapa goda förutsättning för framtidsplanering och för att kunna erbjuda relevanta utbildningsalternativ till studenter. På så sätt eftersträvas en balans mellan långsiktighet och förnyelse.

Det är lärosätenas skyldighet att säkerställa studentinflytande i lärosätets dimensionering och utbud. Utöver studentinflytande har lärosätena ansvar att diskutera dimensioneringsfrågor för alla nivåer av utbildning med en mångfald av aktörer i samhället. Det kan bland annat vara med ideella organisationer, näringsliv och offentlig sektor. Med bred samverkan avgör lärosätena vad som hör till högre utbildning och vad som lämnas till andra utbildningsformer. Det formella beslutet om lärosätets dimensionering och utbud ska alltid fattas av lärosätet självt för att inte riskera att hota akademins oberoende, frihet och vetenskapliga eller konstnärliga grund.

Lärosäten ska vara mycket försiktiga om de använder prognoser över samhällets eller särskilda aktörers behov som underlag för sin dimensionering. Sådana prognoser ska bara användas för de utbildningar där behovet av kompetens har visat sig vara mycket lätt att förutsäga.

För att den undervisande personalen ska ha förutsättningar att vara skickliga inom både forskning och utbildning krävs en medveten styrning från politiskt håll och från lärosätets ledning. Bland annat behövs ett välfungerande resurstilldelningssystem till utbildning och forskning både från staten och inom lärosätet, tillgång till kompetensutveckling för lärare, tydliga karriärvägar och fungerande trygghetssystem för lärosätets personal. För att säkerställa engagemang och kompetens inom ramarna för utbildning ska det finnas system som meriterar pedagogisk skicklighet för undervisande personal.

Dimensionering och utbud

(#stycke-2)

- Kvalitet oberoende av storlek
- Geografisk spridning och tillgänglighet
- Styrning baserad på efterfrågan
- Variation i utbildningsformer

SFS anser att all utbildning ska hålla hög kvalitet vare sig en utbildning har ett högt eller lågt antal platser. Ett visst antal platser inom en utbildning ska inte vara en förutsättning för lärosätet att kunna ge en utbildning av hög kvalitet. Hur utbildningen struktureras i förhållande till antalet platser säkerställer att alla utbildningar, oavsett antalet platser, har förutsättning hålla hög kvalitet. Utbildningen får heller aldrig dimensioneras så att andra aspekter av en högkvalitativ utbildning blir lidande. Den högskolepedagogiska kompetensen hos undervisande lärare och handledare får aldrig klassas som sekundär till en enskild lärares forskning.

För att alla människor ska ha möjlighet till ett fritt utbildningsval är varje utbildnings geografiska spridning viktigt. Medan lärosätenas samarbete och samverkan är viktig för att uppnå en god regional tillgång av utbildningar har staten en central roll i att styra lärosätena för att uppnå detta. Denna styrning måste utgå från studenternas efterfrågan och förutsättningarna för att uppnå hög kvalitet i utbildningen. En analys över studenternas efterfrågan ska spela en central roll när lärosäten erfordras examenstillstånd. En sådan analys ska även omfatta förutsättningarna för effektivitet och kvalitet i utbildningen.

Det är av stort värde att det finns ett brett utbud av utbildning. Det ska finnas en variation av såväl ämnesområden som former av utbildning, bland annat programutbildningar och fristående kurser. I den akademiska miljön ska det finnas möjlighet till utbyte mellan studenter som läser olika typer av utbildningar med olika syften. SFS anser att det ska finnas ett varierat utbildningsutbud över hela landet.

Forskningsanknytning

(#stycke-3)

- Garanti för forskningsanknytning
- Kvalitetskrav för forskarutbildning
- Nationell tillgång till forskarnivå
- Dimensionering efter akademins behov

Utbytet mellan utbildning och forskning, så kallad forskningsanknytning, är centralt inom den högre utbildning och för utbildningskvaliteten. SFS anser att ett lärosäte endast ska kunna utöka antalet utbildningsplatser inom en efterfrågad utbildning om god forskningsanknytning fortfarande kan garanteras. Det är därför viktigt att miljöer med stark efterfrågan på utbildning har förutsättningar för att forskning ska kunna bedrivas för att inte en obalans ska uppstå mellan utbildning och forskning och därmed riskera utbildningskvaliteten.

Forskarutbildning är en central del av högre utbildning precis som utbildning på grundnivå och avancerad nivå. För forskarutbildningens kvalitet är det nödvändigt att den är anknuten till en forskningsmiljö av hög kvalitet, som bland annat ger den forskarstuderande möjlighet att diskutera sin forskning med andra juniora och seniora forskare inom sitt forskningsområde. Det bör finnas en bred tillgång till forskarutbildning i hela Sverige för att säkerställa en stark koppling mellan forskning, utbildning och samhället, och för att brett tillgängliggöra forskarutbildning.

Det är lärosätenas ansvar att bestämma vilka forskarutbildningsplatser som ska utlysas. Forskarutbildningens dimensionering ska styras av akademins och samhällets behov av forskare. En särskilt viktig aspekt av detta är akademins långsiktighet där forskarutbildningens dimensionering bör tillfredsställa akademins behov av forskarutbildade för en högkvalitativ utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Massive Open Online Courses

(#stycke-4)

- Pedagogisk potential
- Separat finansiering
- Behov av nationell strategi

SFS ser att Massive Open Online Courses (MOOC:s) har en potential att driva den pedagogiska utvecklingen framåt, men att det inte är berättigat att ta pengar från de formella utbildningarna för att bedriva ett sådant utvecklingsarbete. Därför anser SFS att lärosäten inte ska få finansiera MOOC:s genom att ta pengar från utbildningsanslagen. SFS anser att det behövs en nationell strategi för att skapa en samsyn av hur MOOC:s ska utvecklas och finansieras.

3.2 Förutsättningar att inleda högre utbildning

(#stycke-1)

- Spegling av samhällets sammansättning
- Tillgänglig studie- och yrkesvägledning
- Inkluderande utbildningsupplägg och stödåtgärder
- Avgiftsfrihet och rätt till utbildning för alla
- Inkludering oberoende av medborgarstatus

För att människor ska kunna ta del av högre utbildning krävs att potentiella hinder överbryggas och att det finns en ömsesidigt god attityd mellan allmänheten och akademin. Detta kräver att ett antal konkreta förutsättningar uppfylls för möjligheten att inleda, genomgå och slutföra högre utbildning.

Breddad rekrytering och breddat deltagande

(#stycke-2)

- Samhällsspegling och inkludering
- Tydlighet i utbildningsinformation
- Studievägledningens tillgänglighet och roll
- Inkluderande utbildningsmiljö och språk
- Betydelsen av basårsutbildningar

Breddad rekrytering handlar om att alla ska få möjlighet och förutsättningar att söka och antas till högre utbildning. För att nå dit måste lärosätens rekrytering av studenter från grupper som är underrepresenterade i förbättras. Det ligger dock i hela samhällets intresse att ha en välutbildad befolkning med olika livserfarenheter, då krävs en aktiv politik som uppmuntrar till studier och gör det möjligt för alla att ha valet att kunna studera inom högre utbildning. SFS anser att studentgruppen ska spegla samhällets sammansättning. Genom en återspegling tillvaratas erfarenheter, perspektiv och kompetenser i kunskapssamhällets utveckling och kunskapen görs tillgänglig för fler.

Det är viktigt att lärosäten informerar om vilka utbildningar de erbjuder, och då inte bara om deras innehåll utan också på vilka sätt utbildningarna kan vara användbara. Det är bland annat viktigt att en utbildning som annonseras som campusförlagd också ska vara det, detsamma gäller utbildningar som annonseras som distansutbildningar. Detta för att ge tydlighet till presumtiva studenter.

Det är angeläget att det finns god studieinformation för presumtiva studenter som innefattar mer än endast kvantitativa mått per utbildning. Studie- och yrkesvägledningen fyller en viktig funktion i att upplysa om den högre utbildningens användbarhet. SFS anser att studievägledning ska finnas tillgänglig på gymnasieskolan, vuxenutbildningar, arbetsförmedlingen och kommunala bibliotek samt erbjuda information och samtal om möjligheten till högre studier. En utbildning ska vara lättillgänglig och anpassad efter att studenter har olika förutsättningar, behov och utbildningskulturell bakgrund.

Där har studievägledning en särskild viktig roll för att se till att fler uppmärksammar högre utbildning.

Breddat deltagande handlar om att utforma utbildningen så att alla som antagits har möjlighet att genomföra den, bland annat genom pedagogisk utveckling och rätt till stödåtgärder. Ett inkluderande utbildningsupplägg värnar om avgiftsfrihet och tillgängliga läromedel. En bred och heterogen studentgrupp ställer höga krav på bemötande och varierande utbildningsupplägg som garanterar en inkluderande studie- och arbetsmiljö. I en heterogen studentgrupp finns det varierande kunskaper om akademin och dess språk - ett språk som en student behöver kunna för att delta i den akademiska kunskapsutvecklingen. Basårsutbildningar är en viktig nyckel för lärosätenas arbete med breddad rekrytering.

Utbildning tillgänglig för alla

(#stycke-3)

- Inkludering oberoende av medborgarskap
- Studier som grund för uppehållstillstånd
- Rättssäker validering av meriter
- Motstånd mot studieavgifter
- Kostnadskontroll och stipendier

Högre utbildning är en mänsklig rättighet som ska vara oberoende av medborgarstatus. Därför ska människor som ännu inte har hunnit få uppehållstillstånd ska ges möjlighet att studera i Sverige. Högre utbildning bidrar till att individen inkluderas i det svenska samhället. Heltidsstudier bör på samma sätt som arbete vara en väg till permanent uppehållstillstånd. Utländska utbildningar är en kompetens och tillgång för både akademin och den svenska arbetsmarknaden. Kunskap ska inte gå till spillo, därför behövs tydlig och effektiv validering av utländska utbildningsmeriter. Det räcker inte att tillföra medel till olika myndigheter, det måste också finnas ett enhetligt, fungerande och rättssäkert system att utgå från i valideringsprocessen.

Utbildning ska vara avgiftsfri för alla. SFS är starkt emot avgifter för högre utbildning och tar avstånd från en högre utbildning som finansieras genom studieavgifter. Men i de fall där avgift tas ut från studenten får dessa avgifter aldrig täcka mer än de kostnader som är direkt kopplade till den utbildning som studenten genomför. Lärosätena bör även tydligt redovisa hur kostnaderna är beräknade. Om avgifter ändå finns ska det finnas alternativ för att göra högre utbildning mer tillgänglig för avgiftsbelagda studenter. Sådana alternativ innefattar stipendier som kan sökas av avgiftsskyldiga studenter.

3.4 Tillträde och urval

(#stycke-1)

- Behörighetskrav baserade på lärandemål
- Rättssäker validering av reell kompetens

- Transparent och meritokratiskt antagningssystem
- Kostnadsfria urvalsinstrument för sökande
- Offentlig utlysning av forskarutbildningsplatser

Tillträdesfrågor innefattar hur studenter antas till högre utbildning. Systemet för tillträdesfrågor gör skillnad på frågor om behörighet och frågor om urval. Behörighet handlar om vilka kvalifikationer en person måste ha för att kunna antas till en utbildning. Urval handlar om vilka av de behöriga sökande som antas till utbildningen.

Tillträde till utbildning på grundnivå och avancerad nivå

(#stycke-2)

- Relevanta och nödvändiga behörighetskrav
- Rättssäker bedömning av reell kompetens
- Harmonisering med gymnasiets examensmål
- Generell behörighet till avancerad nivå

Behörighetsnivån för en högre utbildning måste kunna motiveras utifrån vad som krävs för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven för behörighet ska vara helt nödvändiga, vilket betyder att de ska kunna motiveras utifrån utbildningens mål och innehåll. Kraven ska utformas som uppnådda lärandemål, och vara meningsfulla i förhållande till utbildningens innehåll. Krav på en viss typ av examensarbete eller avgifter ska inte förekomma, eftersom formen inte i sig utgör en kompetens.

Behörighetskrav ska beskrivas i termer av grundläggande och särskild behörighet. Vid särskild behörighet ska en beskrivning i områdesbehörigheter finnas så att den sökande lätt ska kunna överblicka behörighetskraven. Arbetslivserfarenhet får endast användas som behörighetskrav i specifika fall. Lämplighetsprövning ska i normalfallet inte förekomma eftersom de inte är rättssäkra och riskerar att hindra personer med rätt förkunskaper från att studera. Istället ska urvalet göras utifrån den sökandes kunskaper och färdigheter. Utbildningen ska ge förutsättningar för alla behöriga sökanden att uppfylla utbildningens mål utifrån förkunskapskraven.

SFS anser att alla som har rätt kompetens ska få tillträde till högre utbildning, oavsett vilket utbildningssystem en har studerat inom och oavsett om en haft möjlighet att studera inom högre utbildning. Alla sökande ska ha rätt att få formella utbildningsmeriter validerade för att bli behöriga till svensk högre utbildning. Alla sökande ska också berättigas en bedömning av deras reella kompetens och om kompetensen motsvarar grundläggande eller särskild behörighet. Reell kompetens avser bland annat kompetens från arbetsliv, icke-formell utbildning och informellt lärande. Bedömningar ska uttryckas så att de kan användas till att söka olika utbildningar inom det ordinarie antagningssystemet. Därför ska det också finnas rättssäkra nationella kriterier och rutiner för bedömning av reell kompetens.

Den grundläggande behörighetsnivån ska harmoniseras med examensmålen för gymnasiets samtliga program. Det är statens ansvar att utbildningskedjan hänger ihop och att det inte uppstår glapp mellan utbildning på gymnasial nivå och högre utbildning. Även om inte alla gymnasieutbildningar behöver ge alla områdesbehörigheter ska alla gymnasieprogram ge grundläggande behörighet. Annars kan studenters gymnasieval utestänga dem från högre utbildning med konsekvenser för akademins öppenhet och representativitet.

Behörighetskraven på avancerad nivå ska vara utformade så att sökande med olika kandidatutbildningar kan antas, om inte specifika förkunskaper krävs. Det innebär att en examen på grundläggande nivå i normalfallet bör ge behörighet till program på avancerad nivå även inom närliggande ämnesområden där studenterna har tillräckliga förkunskaper för att klara av utbildningen. Behörigheten till avancerad nivå ska spegla att kunskaper och färdigheter inom högre utbildning ska vara generella.

Behörighetsgivande förutbildning, till exempel ett basår, ska kunna ge en garanterad plats vid någon av de utbildningar som för utbildningen ger behörighet till. Behörighetsgivande förutbildning är ett viktigt verktyg för att bredda rekryteringen till vissa utbildningar.

Tillträde till utbildning på forskarnivå

(#stycke-3)

- Offentlig utlysning och transparent process
- Motverkande av skuggdoktorander
- Rimliga antagningskriterier och meriter
- Inkludering av gästforskare

Platser till forskarutbildning ska utlysas offentligt och bedömning ska ske mot en tydlig beskrivning av programmet och tjänsten samt finnas tillgängliga för samtliga presumtiva forskarstuderande. Ansökningsprocessen ska vara transparent och rättssäker. Beslutet om vem som blir antagen och/eller anställd som doktorand bör aldrig ligga hos en enskild individ. Det ska vid utlysning av antagning som doktorand alltid vara tydligt om antagningen avser en licentiatexamen eller doktorsexamen. Det är viktigt att lärosäten aktivt arbetar för att motverka förekomsten av individer som är verksamma som forskarstuderande men som inte är antagna till forskarutbildning, så kallade ’skuggdoktorander’.

SFS anser att den som har avlagt examen på avancerad nivå eller har motsvarande kvalifikationer ska vara behörig att söka forskarutbildning inom sitt ämnesområde. Antagningskriterier för forskarutbildningar ska vara tydliga, transparenta och rimliga. För antagning till forskarutbildning får det aldrig vara ett krav att den sökande ska ha bedrivit forskning tillsammans med den forskargrupp som forskarutbildningen är placerad inom. Det bör inte heller vara ett krav att den sökande ska ha publicerat artiklar i vetenskapliga tidskrifter. Detta kan däremot vara meriterande.

Forskarstuderande som är inskrivna vid ett utländskt lärosäte men som under en tid agerar gästforskare vid ett svenskt lärosäte bör särskilt inkluderas i en forskargrupp. Lärosätet bör vara medvetna om dessa forskarstuderandes existens och vara tydliga i vilka ömsesidiga förväntningar som finns mellan dem och lärosätet. Även om dessa forskarstuderande inte är antagna till en forskarutbildning vid lärosätet de är verksamma vid bör de i så hög utsträckning som möjligt behandlas på samma sätt som antagna forskarstuderande.

Urval till utbildning på grundnivå och avancerad nivå

(#stycke-4)

- Meritokrati, transparens och rättvisa
- Likvärdiga krav för alla studenter
- Kostnadsfria urvalsinstrument
- Betygens roll och meritvärde
- Högskoleprovet och andra särskilda prov

Urval handlar om vilka av de behöriga sökande som antas till den högre utbildningen. Inom urvalssystemet finns olika urvalsinstrument som till exempel betyg, högskoleprov och alternativa antagningsformer. Urvalssystemets syfte är att välja vilka studenter som antas när det är konkurrens om utbildningsplatser i en utbildning. Det är viktigt att urvalet till högre utbildning uppfattas som legitimt av samhället, oavsett vilket antagningssystem som används. Därför måste systemet vara transparent, förutsägbart och rättvist. Antagningssystemet är uppbyggt på en meritokratisk basis och är menat så att de mest meriterade studenterna är de första som får tillgång till utbildning. Det gäller såväl svenska som internationella studenter. Det är därför viktigt att alla studenter antas utifrån samma krav och i samma antagningsprocess.

För att uppfattas som legitimt ska urvalssystemet vara konkurrensbaserat och utgå från studenternas meriter. Separata antagningskvoter för avgiftsbelagda studenter är något som SFS vänder sig starkt emot. För att kunna anta personer med olika bakgrund, erfarenheter och typer av meriter behövs flera olika urvalsinstrument. Utfallen i ett konkurrensbaserat system med olika urvalsinstrument är inte jämförbara. Eftersom systemet inte kan ta hänsyn till individers olika förutsättningar att skapa sig konkurrensfördelaktiga meriter, ska alla urvalsinstrument vara kostnadsfria för den sökande. Detta skapar en förutsägbarhet i urvalssystemet. Trots det anser SFS att ett konkurrensbaserat system med flera sätt att mäta meriter är det mest rimliga att använda sig av givet den stora mängden utbildningsplatser, studieorter, utbildningar och sökande. Urvalsprocessen ska syfta till att anta de med bäst meriter, men utbildningsplatserna ska fördelas mellan urvalsgrupper på ett sätt som främjar breddad rekrytering.

Betyg från gymnasiet ska vara ett viktigt urvalsinstrument. Betygsmeriternas pålitlighet bygger på att betygen är tydligt målrelaterade och att examinationen i gymnasiet är rättssäker. Eftersom urval ska bygga på att lika meriter värderas

lika, ska betyg från kompletterande gymnasial utbildning värderas lika som ordinarie gymnasiebetyg. Alla gymnasiebetyg ska ha lika meritvärde för att göra systemet transparent, effektivt och för att undvika att i onödan styra studenters studieval. Därför anser SFS att det det inte finnas meritpoängsystem.

Högskoleprovet är ett viktigt instrument för att bredda urvalet till högre utbildning, framför allt för personer utan konkurrenskraftiga gymnasiebetyg. Högskoleprovet ska vara ett studiefärdighetsprov som prövar färdigheten för studier utifrån studentens kunskaper. Provet ska anpassas för att på ett relevant sätt undersöka studiefärdighet för det stora utbudet inom högre utbildning. Högskoleprovet måste vara en möjlighet för alla. Det kan åstadkommas genom att erbjuda samma möjligheter till pedagogiska stödåtgärder vid högskoleprovet som antagna studenter kan få. Det ska inte heller finnas några avgifter knutna till högskoleprovet.

På vissa utbildningar behövs särskilda prov för att mäta relevanta förkunskaper. Sådana prov ska göras så rättssäkra som möjligt, till exempel genom att anonymisering. SFS anser att urval i form av lottning, löpande urval eller öppen antagning med urval senare under utbildningen är resursineffektiva och oförutsägbara.

3.5 Studentens lärande i centrum

(#stycke-1)

- Delat ansvar för lärandeprocessen
- Obligatorisk högskolepedagogisk utbildning
- Rättssäker och anonym examination
- Relevanta och varierade undervisningsformer
- Garanterad tid för återhämtning

Ansvaret för studentens lärandeprocess delas mellan studenten och den som undervisar eller handleder. Rollen som akademisk lärare innebär särskilda krav kopplade till syftet med högre utbildning. För att en student ska få bästa möjliga utbildning är det viktigt att kunskapen förmedlas av vetenskapligt eller konstnärligt kvalificerade lärare. Precis lika viktigt är att den som undervisar eller handleder har gedigen högskolepedagogisk kompetens. Alla läraktiviteter och den undervisning och handledning som sker ska vara förankrad i vetenskap och beprövad erfarenhet om lärande. För att säkra nödvändig kompetens anser SFS att högskolepedagogisk utbildning måste vara obligatorisk och återkommande för undervisande och handledande personal.

Det är viktigt att de undervisningsformer som används är relevanta för utbildningen och varieras för att alla studenter på bästa sätt ska kunna ta till sig kunskapen. Undervisningsformer och högskolepedagogik bör även anpassas efter om utbildningen är campus- eller distansförlagd. Utbildningen behöver hålla samma kvalitet oavsett var utbildningen genomförs. Självstudier utan tillräcklig handledning ska aldrig förekomma, eftersom det ger studenterna sämre möjligheter att utveckla det analytiska och kritiska tänkande som högre

utbildning kräver. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå, utom vid självständiga arbeten, får självstudier aldrig utgöra huvuddelen av utbildningen.

Forskarstuderande som är anställda på lärosätet har en särskild ställning som både studenter och akademisk personal. Som studenter genomgår de en utbildning och möter akademisk personal i olika roller, samtidigt som de i sin roll som forskare i början av karriären och i sitt möte med studenter i undervisning även är akademisk personal. I egenskap av denna dubbla ställning omfattas därför forskarstuderande anställda inom akademin av de rättigheter och skyldigheter som gäller för båda dessa roller.

(#stycke-2) Studenternas frihet att utöva inflytande över sin egen utbildning ska premieras genom både formella strukturer men även möjligheten att lämna synpunkter och uttrycka önskemål, nyfikenhet och utveckling.

Examination och disputation

(#stycke-3)

- Tydlig koppling till lärandemål och examensmål
- Rättssäkerhet, transparens och anonymitet
- Finansiering och kvalitetssäkring av disputation
- Schemaläggning inom ramen för studietakt
- Omprövning av betyg och examination

För att studenter ska kunna uppnå lärandemålen är det viktigt att utbildningen och examinationen utformas på ett tydligt sätt i relation till målen. All utbildning som leder till examen måste även planeras och genomföras med tydlig förankring i de nationella examensmålen. Examinationerna ska utformas så att det är möjligt för studenten att redogöra för att målen uppnåtts. Lärosäten ska sträva efter en variation av examinationsformer.

Studentens lärande ska alltid vara den primära utgångspunkten vid utformande av examinationsupplägg. Utöver det måste rättssäkerheten alltid vara säkerställd. Vid och inför examination är transparens, förutsägbarhet och anonymitet viktiga rättssäkerhetsfrågor för studenten. Forskarstuderande ska heller aldrig själv bära ansvaret att finansiera eller kvalitetssäkra sin disputation.

Studenter måste ges möjlighet att planera sin vardag i enlighet med studiernas omfattning enligt den studietakt som fastställts i kursplanen. Därför bör tiderna för examinerande moment förläggas inom ramen för studietaktens omfattning. En kurs som läses dagtid ska examineras under dagtid på vardagar, likt en kurs som läses kvällstid ska examineras under kvällstid.

Det betygssystem som tillämpas måste vara ändamålsenligt för utbildningen i fråga och underlätta mobilitet. Examination och betyg ska alltid kunna omprövas. Vid utformandet av utbildningsprogram ska kunskaper och färdigheter som är avgörande för progression säkerställas genom examination.

Tid för återhämtning

(#stycke-4)

- Beaktande av återhämtning i utbildningsplanering
- Trygghetssystem för sammanhängande ledighet
- Rätt till semester för forskarstuderande
- Studenthälsans roll för återhämtning

I lärosätenas planering av utbildningens utformning ska återhämtningstid beaktas. Det ska finnas trygghetssystem som möjliggör för studenter och forskarstuderande att ha längre sammanhängande perioder av återhämtning och tid för återhämtning mellan terminer eller läsperioder under hela sin utbildning. Det måste också finnas strukturer som säkerställer att forskarstuderandes möjlighet att ta ut semester inte kan begränsas av handledaren. Därutöver är det av stor vikt att studenthälsan och företagshälsovården har resurser och kompetens att bistå studenter och forskarstuderande i frågor om återhämtning.

3.6 Kvalitetssäkring

(#stycke-1)

- Lärosätets ansvar för kvalitetsarbetet
- Studenternas centrala roll i analys och uppföljning
- Motverkande av språkliga hinder för inflytande
- Inkluderande studentinflytande vid distansstudier

(#stycke-2) Kvalitetssäkringsarbetet ska säkra och stärka möjligheten för studenter att tillgodogöra sig utbildning av hög kvalitet inom alla nivåer av högre utbildning. Genom kvalitetssäkringsarbetet ska dels en hög lägsta nivå garanteras men främst ska kvalitetssäkringsarbetet stärka utvecklingen av utbildningens innehåll och genomförande oavsett om utbildningen är campus- eller distansförlagd. Universitet och högskolor bedrivs i en internationell kontext vilket medför att kvalitetssäkringsarbetet också gör det.

(#stycke-3) Lärosätet bär ansvaret för kvalitetssäkringsarbetets genomförande. Lärosätet ansvarar för att självständigt utveckla ett kvalitetssäkringsarbete grundat på den vetenskaplighet som ska kännetecknа alla delar av den akademiska verksamheten. Vidare anser SFS att lärosätet ansvarar för att ta fram en egen definition på kvalitet som utgår från lärosätets förutsättningar och särart. Kvalitetsdefinitionen måste utgå från studenternas perspektiv och intressen. Studenterna spelar en central roll i alla delar av kvalitetssäkringsarbetet och särskilt i dess planering, genomförande, analys och uppföljning.

(#stycke-4) Lärosätet har ett ansvar att uppmuntra till studenternas engagemang och värna om studenternas rätt att organisera sig. Ingen student ska behöva utstå repressalier för sitt engagemang.

Hinder för studenter att delta i kvalitetsarbetet

(#stycke-5)

- Språkbarriärer och tillgång till information
- Tvåspråkighet i beslutande organ
- Likvärdiga möjligheter för studentrepresentanter
- Studentinflytande vid distansutbildning

Det finns flertalet hinder som kan påverka studenters möjligheter för studentinflytande. Studentinflytandet är till stor del begränsat till de studenter som har en förståelse för det svenska språket. I takt med ökad internationalisering av de svenska lärosätena måste internationella studenter erbjudas likvärdig tillgång till information och lika möjligheter till studentinflytande. Det ska finnas möjlighet för såväl studenter som forskande och undervisande personal som inte kan svenska att lära sig språket på ett effektivt sätt. Lärosäten ska vara organisatoriskt inkluderande även för icke-svensktalande oberoende av eventuella krav på myndighetsspråk, detta inkluderar att alla studenter ska kunna vara studentrepresentanter på alla nivåer.

För att studentinflytandet ska vara tillgängligt för alla verkar SFS för att språkbarriärer aldrig ska stå i vägen för icke-svenskspråkiga studenter att aktivt delta i studentinflytandet på sitt svenska lärosäte. Därför ska SFS verka för att lärosätena ska nyttja tvåspråkigheten i organ där icke-svenskspråkiga ska representeras. Genom tvåspråkigheten blir delaktigheten i studentinflytandet mer likvärdig för både svenskspråkiga och icke-svenskspråkiga studenter. Vidare ska lärosätena tillhandahålla åtminstone sammanfattningen av alla viktiga dokument som berör icke-svenskspråkiga studenter.

En stor del av landets studenter studerar på distans. En barriär för medverkan kan vara att inte kunna delta fysiskt på plats vid sammanträden på lärosätet. Därför ska studentinflytande på distans vara i lärosätenas medvetenhet och även beaktas i planeringen av verksamheten.

3.7 Lärandemiljöer

(#stycke-1)

- Ändamålsenliga lokaler och lokalförvaltning
- Studentinflytande i lokalfrågor
- Pedagogiskt anpassade lärandemiljöer
- Tillgänglighet och inkludering
- Kvalitativa fysiska och digitala miljöer

Lärosätenas lokaler ska vara dimensionerade och utformade på ett sådant vis att de är ändamålsenliga och främjar en god arbetsmiljö. Förvaltningen och ägandet av lokalerna ska ske på ett sådant sätt att det gynnar verksamheten. Lärosätena bör dessutom ges möjligheter till att äga och förvalta sina egna lokaler. Detta inkluderar både ägandeformer där lärosätena indirekt äger sina

egna lokaler via andra bolag och när lärosätet direkt äger lokalerna. Vidare ska krav på vinst eller andra kostnader som överstiger de faktiska drifts- och investeringskostnaderna för lokalerna inte belasta lärosätet. Det förutsätter att personal och studenter är delaktiga och representerade i beslut som rör lärosätets lokaler.

Möjligheten att studera tillsammans är en kvalitetsfråga. Utbyte av erfarenheter är en av de akademiska grundpelarna för att skapa ny kunskap. Med lärandemiljö avses en plats där lärande sker och lärandemiljö kan vara både fysisk och virtuell. SFS anser att lärandemiljön ska anpassas efter den pedagogik som används vid varje lärmoment för att stimulera kunskapsutvecklingen.

En del utbildningsformer karakteriseras av fysiska lärandemiljöer. Den fysiska lärandemiljön kan innehålla hinder för delaktighet. Undervisningen ska stå på en tillgänglig grund oberoende av studentpopulationen. Likaså ska studerande med barn inte stängas ute genom avsaknad av till exempel skötbord, amningsplatser eller studieplatser där även barn är välkomna. På samma sätt som vissa utbildningar behöver distansundervisning för att inte stänga ute delar av studentpopulationen, behöver andra utbildningar ha fysisk undervisning för att garantera hög kvalitet på utbildningen och en god studiesocial situation. En campusförlagd utbildning ska i regel ha sin undervisning på campus. Digitala inslag kan förekomma men ska inte ersätta campusundervisningen.

Den digitala lärandemiljön ska vara tillfredsställande. Det innebär att det behövs utrymme för diskussion och utbyte av erfarenheter på ett naturligt sätt via digitala läroplattformar. De digitala läroplattformarna ska vara anpassade efter talsyntes, kunna översättas till andra språk och ta hänsyn.

Social och organisatorisk arbetsmiljö

(#stycke-2)

- Rätt till en trygg arbetsmiljö
- Hantering av konflikter och medlande funktioner
- Studerandeskyddsombudens roll och utbildning
- Kvalitativa och dimensionerade studieplatser
- Tillgång till studentombud och rådgivning

Studenter ska, precis som anställda, ha rätt till en trygg social och organisatorisk arbetsmiljö. Därför är det av stor vikt att staten och dess myndigheter har riktlinjer, lagar och förordningar som verkar för en god arbetsmiljö för studenter. En god arbetsmiljö för studenter innefattar inte exakt det samma som för anställda. Bland annat är det av stor vikt för studenters arbetsmiljö att det finns välgjorda och genomtänkta kurs- och utbildningsplaner som säkerställer en rimlig arbetsbelastning och sammanhängande utbildningsprogram samt tillgängliga, behagliga och trygga fysiska miljöer.

Det finns utöver detta ett allmänt behov av stödinsatser på lärosätet för hantering av konflikter, såväl studenter emellan som mellan studenter och anställda. Det är även viktigt att säkerställa existensen av medlande funktioner mellan studerande och eventuella handledare, i synnerhet i positioner där risk för personkonflikter kan uppstå.

Det ska vara studentkårernas roll att utse studerandeskyddsombud vid respektive lärosäte. Studentkårerna ska ges goda förutsättningar för att kunna utse samt samordna funktionerna för studerandeskyddsombud. Studerandeskyddsombuden ska få en utbildning som motsvarar standarden på skyddsombudens utbildning. Det är lärosätets ansvar att tillhandahålla kvalitativ utbildning för studerandeskyddsombuden. Det ska vara upp till varje lärosäte att i samråd med respektive studentkår besluta om vilken part som organiserar den grundläggande utbildningen för studerandeskyddsombuden. Studerandeskyddsombuden ska ha en ställning som motsvarar skyddsombudens, oavsett om de arbetar med fysisk eller psykosocial arbetsmiljö.

Studenters vistelsemiljöer ska uppfylla de lagstadgade tillgänglighetskraven, samt vara en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö för alla. En god studiemiljö och studieplats är en grundläggande förutsättning för att genomföra högre utbildning. Studieplatserna ska vara väl utformade utefter studenternas behov och utbildningens innehåll. Studieplatserna ska dimensioneras efter behoven på respektive campus. Detta för att säkerställa att samtliga studenter har en god studiemiljö under hela studietiden.

Ett studentombud eller motsvarande funktion ska finnas tillgängligt vid lärosätet för att säkerställa studerandes rätt till stöd och rådgivning i studiesituationen. Det är lärosätet som ytterst ansvarar för att i någon form möjliggöra finansiering av ett studentombud eller motsvarande funktion.

3.8 Förutsättningar för studenthälsovård

(#stycke-1)

- Avgiftsfri och resursstark studenthälsa
- Nationell standard för studenters välmående
- Förtydligande av studenthälsans lagstadgade funktion
- Förbättrad samverkan mellan vårdgivare

Studietiden medför faktorer som stress och osäkra levnadsvillkor som kan leda behov av studenthälsovård. Studenthälsovårdens mottagningar, vanligen benämnd studenthälsan, är viktiga för att ge studenter rätt förutsättningar att må bra under hela studietiden. Till följd av urholkning i utbildningsbudget minskas medlen till studenthälsan i landet samtidigt som studenters stressrelaterade problem ökar. SFS anser att en studenthälsan inte får ta ut avgifter från studenter. Studenthälsans verksamhet får inte heller skäras ned på som en konsekvens av att lärosäten tvingas bespara. Det är även viktigt att det

finns en god nationell standard fastställs så att studenters välmående garanteras, oberoende val av studieort och utbildning.

När en student blir sjuk eller lider av psykisk eller fysisk ohälsa råder det oklarhet om studenten ska vända sig till primärvården eller studenthälsan. Förutom detta råder även oklarhet för vad som är studenthälsans respektive primärvårdens ansvar. SFS anser att studenthälsans förebyggande funktion och kompletterande roll mot primärvården måste förtydligas genom att statligt fastställa dess funktion. SFS anser också att bristen på samverkan är så pass allvarlig att staten aktivt bör främja samverkansinsatser mellan lärosätenas studenthälsa, studentkårer och respektive region för att säkerställa att studenter inte fastnar mellan myndigheter och regioner i väntan på vård. Studenthälsan samt sjukvårdens och lärosätenas förebyggande arbete är en avgörande förutsättning för att främja god hälsa hos studenter.

3.9 Hållbar utveckling i utbildning och forskning

(#stycke-1)

- Integrering av hållbarhetsperspektiv i alla utbildningar
- Utveckling av relevant hållbarhetskompetens
- Lärosätenas ansvar för lärarnas kompetensutveckling
- Främjande av forskning för samhällsomställning

Inom akademin sker undervisning, forskning och samverkan som bidrar till hållbar utveckling. Lärosätena ska ha mål för hållbar utveckling på samtliga utbildningsnivåer och inom samtliga ämnesområden.

Relevanta perspektiv på hållbar utveckling ska integreras i alla utbildningar. Olika samhällsutmaningar kan beröras för det aktuella ämnesområdet. Hållbar utveckling bör integreras i utbildningen utifrån ett flervetenskapligt förhållningssätt, eftersom de olika samhällsutmaningarna inte kan bemötas isolerat. Det ska ske en systematisk uppföljning och utveckling av utbildningen där hållbar utveckling berörs.

Utbildningen ska ge studenterna hållbarhetskompetens som är relevant för deras ämnesområde och utbildningens syfte för att underlätta för studenterna att bidra till omställningen till ett hållbart samhälle. Omställningen till ett mer hållbart samhälle berör alla vetenskapsområden. SFS anser därför att alla utbildningar kan och bör ta upp relevanta hållbarhetsperspektiv, vilket förutsätter att den nödvändiga kompetensen finns hos den undervisande personalen. Om kompetens saknas anser SFS att lärosätena har ett ansvar att tillförse den. Vilken kompetens detta är varierar mellan ämnesområden.

Att integrera hållbar utveckling i utbildningarna bör göras genom att utveckla studenternas kunskaper om hållbar utveckling, deras förmåga att bidra till hållbar utveckling, samt att undervisning sker på ett hållbart och inkluderande sätt. SFS anser även att arbetet med hållbarhet i utbildningarna innebär att i

högre utsträckning arbeta över ämnesdisciplinsgränser för att lösa de ekologiska, sociala och ekonomiska samhällsutmaningarna världen står inför.

För omställningen till ett hållbart samhälle krävs forskning. Det gäller både för att utveckla innovationer och för att implementera dem. Här har lärosätena olika förutsättningar och möjligheter, exempelvis forskare och lärare med både kunskaper och resurser för att arbeta med dessa frågor. Forskning kräver resurser och medan alla forskare ska få välja forskningsproblem fritt har staten, lärosäten och andra samhällsaktörer ett ansvar att främja forskning som bidrar till hållbar utveckling.

3.10 Artificiell intelligens i högre utbildning

(#stycke-1)

- Framåtsträvande och hållbar användning av AI
- Kompetenshöjning för lärare i ny teknik
- Skydd av mänsklig interaktion och kritiskt tänkande
- Rättssäkerhet, integritet och inkludering

I och med den snabba utvecklingen av artificiell intelligens (AI) måste lärosätena anamma en användning av AI som är framåtsträvande och hållbar. Utbildning av universitets- och högskolelärare i AI är avgörande, och de bör utrustas med kunskaper och verktyg för att kunna navigera i denna nya teknik på ett ändamålsenligt sätt.

SFS ska verka för att AI ska användas på ett sätt som förbättrar högre utbildning. Lärosätena ska ha goda rutiner för att hålla sig uppdaterade om utvecklingen kring AI och garantera att utbildning och forskning endast påverkas positivt, inte negativt. AI inte ska användas för att ersätta viktiga mänskliga interaktioner och ett kritiskt förhållningssätt ska värnas. SFS vision är att se en högre utbildning där AI tjänar alla studenter på ett rättssäkert sätt, och där integritet, inkludering, samt innovation är hörnstenarna i denna digitala utveckling.

(#stycke-1) 3.11 Europauniversitetsallianser

- Svensk lagstadgad studentrepresentation måste värnas
- Studenter ska demokratiskt välja sina representanter
- Studenter ska ha inflytande i alla förberedande och beslutande forum

(#stycke-2) Universitetsallianser inom EUI syftar till att stärka samarbetet mellan europeiska universitet och skapa mer integrerade, konkurrenskraftiga och internationellt attraktiva utbildningsmiljöer. Sedan de första universitetsallianserna bildades har många svenska lärosäten anslutit sig till olika universitetsallianser, och till följd är även många svenska studenter per automatik också studenter på ett Europaunviersitet. Utvecklingen går fort och ser på många håll väldigt olika ut.

(#stycke-3) Syftet och målsättningen med initiativet är god, men den fortsatta utvecklingen utmanar den struktur som tidigare funnits vad gäller högre utbildning på ett internationellt plan. Utvecklingen måste ta hänsyn till den svenska kontexten där studentrepresentation fastställs i lag, vilket inte är en självklarhet i alla länder som svenska universitet samarbetar med. De formella strukturerna för studentrepresentation och inflytande som finns i Sverige måste värnas. Detta sker genom att använda den svenska modellen för studentinflytande som en ledande standard, medan goda aspekter av andra modeller inkorporeras däri.

(#stycke-4) Europauniversitetsallianser måste utveckla gemensamma strukturer för studentinflytande och det måste tas fram gemensamma definitioner av centrala begrepp som är kopplade till studentinflytande. Dessa ska baseras på att det enbart är studenter som kan representera studenter och välja sina representanter, samt att studenter ska ha rätt till närvaro och representation i samtliga forum och rum där beslut fattas och förbereds. Mandat att representera studenter kommer därmed från demokratiska val utförda av studenter, inte av representanter som utsetts av lärosätet.

4. Förutsättningar för studier

(#stycke-1)

- Likvärdiga studievillkor och tillgänglighet
- Pedagogiska stödåtgärder och nationella riktlinjer
- Social och ekonomisk trygghet
- Studiemedelssystemets utformning och omfattning
- Studentbostaden som social rättighet och ansvar

Att prioritera tillgänglighet och behovsanpassning är en förutsättning för att alla studenter oavsett bakgrund och behov ska kunna ta del av en högre utbildning med likvärdiga studievillkor. Rättssäker antagning och examination är avgörande för att säkerställa jämlika studievillkor.

Studenter har med sig varierande förkunskaper och olika förförståelser för akademin in i sina studier. För att möjliggöra allas kunskaper om akademisk etik och konsten att både skriva och tala akademiskt måste det finnas ett nationellt ansvar för att säkra utbudet av kostnadsfria kurser i akademiskt skrivande, talande och skrivarverkstäder på landets lärosäten. Sådana kurser får inte äventyras av lärosätenas ekonomiska förutsättningar.

4.1 Att studera med funktionsnedsättning

(#stycke-1)

- Tillgänglig utformning av läroverktyg och miljöer
- Nationell finansiering av pedagogiska stödåtgärder
- Integritetsskydd och anonymitet vid examination
- Nationella riktlinjer för en enhetlig miniminivå

- Individanpassning och tydlig information

All högre utbildning ska vara tillgängligt utformad för alla. Examinationsformer, undervisningsmiljöer och läroverktyg behöver utvecklas bortom normer för hur undervisning traditionellt bedrivits. Utöver en utvecklad och tillgänglig högre utbildning finns det behov av pedagogiska stödåtgärder. Pedagogiska stödåtgärder ska syfta till att minska eller undanröja hinder för studenter med dokumenterad funktionsnedsättning så att alla kan studera på samma villkor oberoende av funktionsnedsättning.

En funktionsnedsättning ska aldrig vara hinder för att söka sig till eller fullvärdigt delta i och slutföra högre utbildning. Bristande pedagogiska stödåtgärder eller lokaler som inte är tillgängliga ska inte heller vara anledningar till att en student avbryter sina studier. SFS kräver därför att det på nationell nivå ska finnas en säkrad finansiering för pedagogiska stödåtgärder. SFS kräver också att system bör finnas på plats för att kontrollera att dessa medel omsätts i den pedagogiska stödverksamheten. Likväl ska stöd finnas för behövande studenter som vill studera eller praktisera utomlands, så att dessa studenter har likvärdiga möjligheter.

Examinationer är tillfällen då många studenter med funktionsnedsättning missgynnas. För att bedömningen ska bli rättvis måste studenterna få de särskilda stöd och hjälpmedel som de har rätt till. Det är inte hållbart för studenter att inför varje examination själva behöva bevisa att de har rätt till stöd, då det innebär en ökad arbetsbelastning och planering för studenten. Det innebär också att mycket personal tar del av känsliga personuppgifter i onödan och att möjligheten att vara anonym vid exempelvis en skriftlig tentamen minskar. Det bör också finnas ett nationellt system som håller reda på vilket stöd studenter har rätt till och möjliggör för dem att anmäla behov av stöd samtidigt som de anmäler sig till examination. Den enskilde studentens integritet kring känsliga personuppgifter ska starkt beaktas.

Det finns inga nationella riktlinjer för vad som avses med särskilda pedagogiska stödåtgärder. Avsaknaden av nationella riktlinjer bidrar till en obalans mellan de svenska lärosätena i utbud och utformning av pedagogiska stödåtgärder. Det finns inte heller en miniminivå för vad en student kan förvänta sig för stöd som antagen vid en kurs. Därför vill SFS att riktlinjer bereds för en nationell samsyn. Med en gemensam definition vill SFS se ett standardiserat grundutbud med pedagogiska stödåtgärder. Det pedagogiska stödet ska sedan kunna individanpassas för att möta den enskilda studentens behov.

Information om tillgängliga stödfunktioner ska vara tydlig för såväl presumtiva som antagna studenter. Bristande information om tillgängliga pedagogiska stödåtgärder ska inte heller förhindra utlandsstudier.

4.2 Psykosocial hälsa

(#stycke-1)

- Arbetsmiljöfokus mot psykisk ohälsa
- Hållbarhet genom säkrad återhämtning
- Balans mellan självstudier och lärarledd tid

Psykisk ohälsa är ett samhällsproblem som även drabbar många studenter. Studentens psykiska hälsa kan påverka förmågan att genomför sina studier och om färre studenter klarar sina studier på grund av psykisk ohälsa kommer det medföra ökade kostnader för både samhället och individen. För Í är mer kopplat till studiesituationen och arbetsmiljön på lärosätet.

Återhämtning

Återhämtning är en väsentlig förutsättning för en långsiktig hållbar studiesituation. Arbetsbelastning är en av många faktorer som påverkar behovet av återhämtning. Inom begreppet arbetsbelastning inryms behovet av balans mellan självstudier och lärarledd tid under hela utbildningen i syfta att skapa en jämn arbetsbelastning. Vid bristande möjlighet till återhämtning kan även hälsa påverkas.

4.3 Studentens ekonomi

(#stycke-1)

- Behov av heltäckande och anpassade trygghetssystem
- Studiemedlets koppling till faktiska kostnadsnivåer
- Utökat antal studiemedelsveckor för livslångt lärande
- Lärosätets ansvar för kostnader för studiematerial
- Full ersättning för utgifter vid praktik och VFU

En socialt och ekonomiskt trygg tillvaro under studietiden är avgörande för studenters välbefinnande och möjligheter att ta sig an, genomgå och slutföra sina studier. Möjligheten att studera måste vara likvärdig för alla. Därför måste ekonomiska hinder för studier minimeras. Studenter behöver omfattas av heltäckande trygghetssystem och ska utöver det inte behöva sysselsätta sig i högre omfattning än heltid för att kunna leva ett anständigt liv.

Sociala trygghetssystem

(#stycke-2)

- Heltäckande trygghetssystem för välbefinnande och studieresultat
- Sjukförsäkring och rehabilitering likvärdig med arbetstagare
- Trygga anställningsvillkor och ombud för forskarstuderande

Tillgången till ekonomiska och sociala trygghetssystem påverkar det breddade deltagandet. Ekonomisk trygghet genom studiemedelssystem minskar behovet av att arbeta vid sidan av heltidsstudier för att ekonomin ska gå ihop. Det sociala trygghetssystemet stöttar upp när en student blir sjuk. Under perioder av sjukdom spelar studenthälsan en viktig roll. När sjukdomen blir mer långvarig måste studenter omfattas av ett välfungerande trygghetssystem för att få tid

till att rehabiliteras tillbaka till studier. Likaså måste den som är förälder och student omfattas av ett välfungerande trygghetssystem.

Studenter som blir sjuka eller arbetslösa ska aldrig tvingas in i fattigdom eller behöva lämna sin utbildning på grund av orättvisa och dysfunktionella trygghetssystem. Alla studenter ska ha rätt till en social trygghet i motsvarande utsträckning som arbetstagare och omfattas av ett fullgott socialt trygghetssystem anpassat efter studenters behov.

En fungerande socialförsäkring är en förutsättning för ett fullgott socialt trygghetssystem. Studenter ska kunna ta del av försäkringen när de är sjuka. SFS anser att studenter ska kunna vara sjukskrivna på deltid. De ska även ha rätt till rehabilitering tillbaka in i studierna efter en tids sjukdom om de så vill Ansvaret för studenters rehabilitering ligger enligt lag på utbildningsanordnaren. Det ska vara tydligt vilka insatser studenten har rätt till och vad utbildningsanordnaren är skyldig att erbjuda. Studenters sjukförsäkring och ersättning vid vård av sjukt barn ska kopplas till sysselsättningen studier istället för studiemedlet för att innefatta alla studenter. SFS anser att karenstiden för sjukskrivning och vård av sjukt barn ska vara maximalt 7 dagar.

Det är viktigt att föräldraförsäkringen är anpassad efter studenter. Studenter ska kunna bilda familj utan att förlora sin sysselsättning och de ska kunna återuppta sina studier efter en föräldraledighet.

Eftersom boendekostnader ser olika ut för olika studenter kan bostadsbidrag behövas för att hyran för bostaden inte ska vara för stor andel av en students inkomst. SFS anser att bostadsbidraget ska vara utformat på ett sätt så att det är ett reellt alternativ för alla som behöver det. Det är viktigt att bostadsbidraget är anpassat efter olika boende- och livssituationer och att regelverket är tydligt.

Forskarstuderande anställda inom akademin har en dubbel roll i akademin som såväl studenter som akademisk personal. Forskarstuderandes trygghetsvillkor varierar beroende på finansieringsform och om de är anställda. SFS anser att alla forskarstuderande alltid ska ha en trygg anställning. Likt övrig personal ska forskarstuderande ha goda, förutsägbara arbetsvillkor från dag ett. För forskarstuderande som har anställning på annan plats än i akademin ska lärosätet försäkra sig om att forskarstuderande är försäkrade genom den andra arbetsgivaren. Ett doktorandombud eller motsvarande funktion ska finnas tillgängligt vid lärosätet för att säkerställa forskarstuderandes rätt till stöd och rådgivning i studie- och anställningssituationen.

Studiemedelssystem

(#stycke-3)

- Statlig finansiering för öppen och jämlik högskola
- Studiemedel som täcker faktiska utgifter och levnadsstandard
- Anpassning för livslångt lärande och utökade veckor

Studiemedelssystemet är en grundförutsättning för en öppen och jämlik högskola. Ett statligt finansierat studiemedelssystem är helt nödvändigt för att alla människor ska ha likvärdiga möjligheter att söka sig till högre utbildning. Det behöver vara anpassat till en heterogen studentgrupp för att garantera att alla oavsett bakgrund vågar ta steget in i den högre utbildningen. För att studiemedlet ska tjäna sitt syfte måste det vara anpassat efter samhällets kostnadsnivåer. SFS allmänna princip är att studiemedlet till fullo ska täcka studenters faktiska utgifter och möjliggöra en skälig levnadsstandard med rekreation och fritid. Merparten av studiemedlet ska bestå av bidrag från staten, men med förbehåll för att fördelningen ska vara balanserad.

Bolognaprocessen gjorde att utbildningarna på avancerad nivå blev ett år längre. Det har bidragit till minskade möjligheter att påbörja fler utbildningar och kurser än ett kandidatprogram och en master. Studiemedelssystemet ska vara anpassat efter utbildningarnas längd. SFS anser att antalet veckor det går att söka studiemedel för ska räcka till minst åtta års heltidsstudier. Att veckorna med studielån är begränsade är också ett direkt hinder för det livslånga lärandet och Sverige som kunskapsnation. Studiemedelssystemet ska vara ett dynamiskt system där en student som har betalat tillbaka ett visst antal veckor på sitt studielån återigen kan bruka dessa för finansiering av studier. SFS vill även att bidrags- och låneveckorna med studiemedel ska vara möjliga att dela upp och därmed förbrukas var för sig.

Studenter som har barn är en grupp som är särskilt utsatta ekonomiskt. Det ska därför finnas tillfredsställande bidragssystem för att studerande föräldrar ska kunna täcka de extra kostnader som följer av att vara en studerande förälder. Det är viktigt att alla studerande föräldrar som har extra kostnader har rätt till tilläggsbidraget, oavsett hur familjesituationen i övrigt ser ut. Andra omständigheter, som till exempel var barnet är folkbokfört, ska inte heller påverka möjligheten att få bidraget.

Arbete vid sidan av studierna ska vara en möjlighet och inte en nödvändighet för att kunna finansiera sin studietid. SFS är i grunden positiva till ett fribelopp, då det är en garant för att det alltid ska vara möjligt att finansiera sina studier med studiemedel och utan behov av en sidoinkomst. Dock ska fribeloppet exempelvis inte utgöra hinder för bostadsförsäljning eller flytt av kapital mellan konton. Hänsyn måste också tas till att det som arbets- eller uppdragstagare inte alltid går att förutse eller planera när utbetalning sker. Studenter ska inte bli återbetalningsskyldiga på grund av oförutsedda eller oplanerade inkomster. SFS anser också att fribeloppet enbart ska gälla för de veckor studenten erhåller studiemedel.

Kostnader kopplade till studier

(#stycke-4)

- Lärosätenas ansvar för kostnadsfria läromedel och verktyg
- Ökad tillgänglighet genom bibliotek och digitala licenser

- Full ersättning för resor och logi vid VFU

Läromedel eller läroverktyg är instrument som studenten behöver för att kunna uppnå kursens lärandemål. Den högre utbildningen i Sverige ska enligt lag vara avgiftsfri, men om studenter behöver betala för läromedel och läroverktyg för att uppnå kursmålen är den högre utbildningen inte avgiftsfri för den enskilde studenten. Studiematerial och läroverktyg som krävs för att beredas förutsättningar att uppnå kursmålen ska därför bekostas av lärosätet och inte den studerande. Förteckning över vilka läromedel och läroverktyg som behövs för att studenter ska kunna delta på en kurs ska publiceras senast två månader innan kursstart. Oberoende av om en student behöver inläsning av studiematerialet eller planering för att genomgå kursen ska den enskilda studenten i god tid veta förutsättningarna och kunna planera sitt deltagande.

Inledningsvis bör medel tillföras lärosätenas bibliotek för att öka tillgängligheten på kurslitteratur. Det innebär även att lärosätet behöver bredda utbudet av exempelvis öppen kurslitteratur och licenser för digitala utgåvor. Eftersom all utbildning inte präglas av kurslitteratur eller campusbaserat lärande behöver den programvara som krävs för en utbildning tillgängliggöras för alla studenter. Det material som krävs vid praktiska moment i utbildningen ska finnas tillgängligt för studenterna vid lärosätet.

Eftersom det finns många dolda kostnader för studenter som deltar i verksamhetsförlagd utbildning, VFU, är det viktigt att studenter blir kompenserade för utgifter de har i samband med VFU. Således ska studenter få full ersättning för alla kostnader som är kopplade till praktik eller VFU, bland annat resor och logi.

4.4 Studentbostaden

(#stycke-1)

- Krav på likvärdig boendestandard och tillgänglighet
- Gemensamt ansvarstagande mellan stat, region och kommun
- Hyrestak relaterat till studentens inkomst
- Bostadsgaranti och hjälp till internationella studenter
- Ansvar för boende vid obligatorisk praktik

Tillgången till en bostad är en social rättighet. Brist på bostäder är ett stort samhällsproblem som drabbar ekonomiskt svaga och på andra vis utsatta grupper extra hårt. Alla studenter ska under sin studietid ha tillgång till trygga boendeformer. Brist på bostäder gör också att många tvekar inför att studera på en viss ort. Det bidrar till en ökad snedrekrytering till landets utbildningar, här har staten, kommunerna, regionerna och lärosätena ett ansvar med att bidra till studenternas trygghet.

Utgångspunkter

(#stycke-2)

- Boendestandard enligt samma krav som övriga samhället
- Främjande av hyresrätter och blandad bebyggelse
- Tillgänglighet och acceptans för tillfälliga bygglov vid behov

Studentpopulationen är en heterogen grupp och till det finns olika behov. Dessa behov ska tillgodoses på samma sätt som övriga samhällsmedborgare. Det är därför en mycket viktig utgångspunkt att det inte ställs lägre krav på studenters boende än på boende för övriga. Vidare är det viktigt att studenter har samma goda tillgång till samhällsservice, infrastruktur och rekreation. SFS företräder idén om en blandad bebyggelse och bostäder för studenter bör därför inte koncentreras till vissa områden.

En grupp med särskilda boendebehov är studerande med barn som ofta behöver större lägenheter. Det är viktigt att bostadsutbudet är anpassat efter den blandade studentgruppen med boenden i olika former. SFS uppmanar därför bostadsaktörer att tillhandahålla bostäder med olika typer av boendeform. Få studenter har råd att köpa en bostad. Därför är det viktigt att det sker en ökning av tillgången på bostäder för studenter att hyra.

En bra boendestandard är viktig för att studenten ska må bra och kunna genomföra studierna. Bostäder som byggs ska hålla en hög standard och nå upp till tillgänglighetskrav så att bostadsbeståndet blir tillgängligt för alla. Bostäder ska vara tillgänglighetsanpassade så att alla studenter ska kunna bo i bostaden oavsett funktionsförmåga, och uppfylla samma krav på standard som andra bostäder. För att underlätta bostadsbyggande ser SFS ett värde i att kontinuerligt se över om det finns regler som kan lättas upp eller formuleras om utan att varken tillgänglighetsanpassningen eller levnadskvaliteten i bostaden försämras. Därav är det viktigt att drift och underhåll inte försummas. SFS anser att samma regler och skatter ska gälla för underhåll oavsett boendeform. Vid översyn av regler och krav för bostäder ska det grundläggande vara att studenter inte särbehandlas i de ändringar som föreslås.

För att möta akuta behov av bostäder ställer sig SFS försiktigt positiva till bostadsbyggande på tillfälliga bygglov. Det är också mycket viktigt att bostäder på tillfälliga bygglov håller samma standard som en permanent bostad. Tillfälliga bygglov ska bara ges på redan detaljplanelagd mark. Hyresvillkor för bostäder under tillfälliga bygglov ska vara tydliga och skapa trygghet för hyrestagare.

De offentliga institutionernas ansvar för studentbostadssituationen

(#stycke-3)

- Hyrestak på 30 procent av studiemedlet
- Skydd mot marknadshyror för att värna studieförutsättningar
- Kommunalt planmonopol som verktyg för bostadsförsörjning
- Reglering och skriftliga kontrakt på andrahandsmarknaden
- Tidskrav och omfattning för en fungerande bostadsgaranti

Staten måste ta sitt ansvar för att alla samhällsgrupper ska kunna få tillgång till en god bostad. Det är tydligt att det krävs ett gemensamt ansvarstagande mellan stat, region och kommun för att skapa en god boendesituation för landets studenter. SFS ser bostadsbrist för Sveriges studenter som ett problem som hänger ihop med en generell bostadsbrist. Studenter är en av de grupper som drabbas när bostadsbrist råder eftersom studenter generellt har en ansträngd ekonomi och ofta måste flytta till nya orter för att studera. Många studenter är unga och har därmed inte haft möjlighet att stå i bostadskö under en lång tid. I en situation med bostadsbrist är det därför viktigt att det finns bostäder dedikerade för studenter, där studenter får bo under hela studietiden.

SFS ställer sig positiva till investeringsstöd för byggande av mindre hyresrätter. De mindre hyresrätterna fyller en viktig funktion i samhället och bör därför prioriteras. Investeringsstödet måste vara utformat så att det är långsiktigt, förutsägbart och skapar incitament för att bygga fler bostäder för studenter. Det ska även kopplas till krav på lägre hyror. En hyra som studenter har råd med är centralt för möjligheten att kunna bedriva studier. Därför har SFS som utgångspunkt att hyran inte ska överstiga 30 procent av en students inkomst i form av studiemedel. Av den anledningen motsätter sig SFS också ett införande av marknadshyror eftersom SFS menar att det skulle missgynna studenter. Det är också viktigt att bostadsbolagen inkomstkrav på hyresgästerna är rimliga och anpassade efter studenters situation.

SFS anser att kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska följas upp med nationella mål för bostadsbyggandet och att staten ska tydliggöra vilka krav som ställs på regioner och kommuner. Det behövs också tydligare krav på kommunerna att planera användandet av mark. Genom kommunernas ensamrätt att bestämma hur marken inom kommunen ska nyttjas, det så kallade planmonopolet, blir deras agerande en nyckel för att skapa förutsättningar för bostadsförsörjningen för hela befolkningen i kommunen. Allmännyttan fyller en särskild roll i att tillhandahålla bostäder till studenter. SFS anser att det är viktigt att de kommunala bostadsbolagen tar ett särskilt ansvar för byggande av bostäder och att inte utförsäljning av allmännyttans bostäder sker. Det är inte bara de kommuner som har lärosäten inom sina gränser som ska ta ansvar för att det finns bostäder till studenter, utan även kringliggande kommuner.

Det är viktigt att eftersträva en god balans mellan medborgarnas möjlighet till inflytande i planprocessen och samhällets behov av en effektiv process. SFS anser att planprocessen bör ses över för att undersöka om det går att förkorta tiden mellan beslut och att byggnation påbörjas. Detta måste dock göras med hänsyn till att det demokratiska inflytandet inte äventyras.

När detaljplanen antas och byggrätter ges ska kommuner sätta upp tidsgränser för genomförandet av planen. Ett viktigt verktyg för att sätta press på byggbolagen verkligen bygga på anvisad mark är att inte ha onödigt lång genomförandetid och ett sätt att ta ansvar för att långa ledtider undviks.

Bostadsmarknaden är komplex och därmed kan det vara svårt att som nyinflyttad student veta vilka bostadsbolag som finns på en ort. Det måste vara tydligt för studenter som flyttar till en kommun eller geografisk region vilka bostadsalternativ som finns och hur processen för att söka bostad går till. Det är viktigt att alla studenter behandlas likvärdigt i bostadsköerna. Särskilda regler kan dock få förekomma för studerande med barn då de ofta befinner sig i en särskilt utsatt position.

Andrahandsmarknaden ska ses som ett komplement till den ordinarie hyresmarknaden. SFS anser att det ska finnas trygga och rättssäkra villkor för den som hyr i andra hand, ett kontrakt med skälig hyra ska föreligga. Det ska inte vara möjligt att bo otryggt och tvingas betala oskälig hyra för ett boende. För att öka tryggheten för den boende ska det finnas krav på ett skriftligt kontrakt. SFS anser att en ökad reglering av andrahandsmarknaden behövs för att stärka tryggheten.

Bostadsgaranti fyller en funktion för att lösa bostadsbristen för studenter på kort sikt. För att uppfylla SFS definition av bostadsgaranti ska bostäder finnas tillgängliga inom 30 dagar från kursstart eller under hela studietiden. Den långsiktiga lösningen är att bostadsbristen ska byggas bort för hela befolkningen.

Beaktning av studentbostadsfrågor i utbildningsdimensionering

(#stycke-4)

- Lärosätenas ansvar för bostadsdialog och rättvisande marknadsföring
- Garanterat bostadsstöd till internationella studenter
- Skydd mot dubbla boendekostnader vid obligatorisk praktik

SFS anser att lärosätena ska ha ansvar för att ha en god dialog med kommun och region om hur studentpopulationen förväntas utvecklas, samt att verka för att kommunen förser studenterna med bostäder. Lärosätena har också ett ansvar att informera om bostadssituationen på den eller de orter de befinner sig på, och att se till att informationen ger en rättvisande bild av situationen till både presumtiva och befintliga studenter.

Det är däremot inte lärosätenas ansvar att försörja sina studenter med bostäder genom att agera bostadsförmedlare eller bostadsförvaltare. Lärosätena ska dock ta sitt ansvar och försäkra sig om att bostäder tillhandahålls till de internationella studenter som enligt avtal har rätt att få en bostad i Sverige.

Internationella studenter är en särskilt utsatt grupp eftersom det kan vara svårt att förstå hur den svenska bostadsmarknaden fungerar. Det är viktigt att lärosätena i sin marknadsföring informerar om läget på den lokala bostadsmarknaden. Lärosätet ska också erbjuda internationella studenter hjälp i sitt bostadssökande. I de fall lärosätena förbundit sig att tillhandahålla bostäder för internationella studenter är det deras ansvar att försäkra sig om

att de bostäderna finns tillgängliga. Lärosätena ska inte överlåta det ansvaret till studentkårerna eller andra studentdrivna organisationer.

Inom vissa utbildningar kan det ingå obligatorisk praktik där en student blir placerad på en ort så långt från studieorten att det inte är möjligt att dagspendla. SFS anser att ingen ska tvingas stå med dubbla boendekostnader för att kunna tillgodogöra sig sin utbildning. Det ska vara lärosätenas ansvar att tillhandahålla en bostad om de inte kan erbjuda en praktikplats till vilken det finns rimliga förbindelser från studieorten.